МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ю.М. ПОТЕБНІ

КАФЕДРА МІСЬКОГО БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПРОЄКТУВАННЯ ЗРУЧНИХ ДОСТУПНИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ МІСТ УКРАЇНИ»**

Виконав: студент 2 курсу, група 8.1923-мбг
спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія
освітньо-професійної програми «Міське будівництво та господарство»
Семеонов А.Ю.

Керівник: доцент кафедри міського будівництва і архітектури, канд. техн. наук Ільїн С.В.

Рецензент: доцент кафедри міського будівництва і архітектури, канд. техн. наук А.В. Банах

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ІМ. Ю.М. ПОТЕБНІ
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Кафедра Міського будівництва і архітектури
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
(другий (магістерський) рівень)
Спеціальність 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
(шифр і назва)
Освітня програма «Міське будівництво та господарство»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ:
завідувач кафедри *міського будівництва і архітектури*
доцент А.В. Банах
"03" 09 2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Семеонову Андрію Юрійовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Вдосконалення принципів проєктування зручних доступних громадських просторів міст України

Науковий керівник роботи доц., к.т.н., Ільїн Сергій Віталійович
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від "*30*" *09* 2024 року № *1486-с*

2. Термін подання студентом кваліфікаційної роботи *грудень 2024 р.*

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи *Актуальність обраного напрямку досліджень, перспективи впровадження майбутніх теоретичних та практичних досягнень, мета роботи, завдання до виконання обраних досліджень, об'єкт досліджень, предмет досліджень, передбачувані методи виконання досліджень, значимість у сучасному житті, можливості розвинення проблематики досліджень.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) *Аналіз сучасних тенденцій у проєктуванні громадських просторів; дослідження особливостей існуючих громадських просторів в містах України; виявлення факторів, що впливають на зручність та ефективність громадських просторів; апробація розроблених принципів на конкретних прикладах; розробка пропозицій щодо вдосконалення принципів проєктування.*

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) *восьми графічних аркушів із результатами аналітичних обґрунтувань наукового напряму досліджень, результатами практичних досліджень, навести комплекс ефективних заходів з утримання систем водовідведення, як*

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи магістра

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Ільїн С.В., к.т.н., доц.		
Розділ 2	Ільїн С.В., к.т.н., доц.		
Розділ 3	Ільїн С.В., к.т.н., доц.		

7. Дата видачі завдання 07.09.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЄКТУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ	1 жовтня	
2	2 ГРОМАДСЬКИЙ ПРОСТІР МІСТА: ОЗНАКИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ	1 листопада	
3	3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКІХ ПРОСТОРІВ В УКРАЇНИ	1 грудня	
4	Попередній захист	10 грудня	

Студент _____ Семеонов А.Ю.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проєкту) _____ Ільїн С.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Гребенюк О.В.
(підпис) (ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Семеонов А.Ю. Вдосконалення принципів проєктування зручних доступних громадських просторів міст України.

Кваліфікаційна робота для здобуття другого ступеня вищої освіти за спеціальністю 192 – Будівництво та цивільна інженерія, науковий керівник Ільїн С.В. Інженерний науково-навчальний інститут ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету, кафедра міського будівництва і архітектури, 2024.

У роботі розглянуто актуальні питання вдосконалення принципів проєктування громадських просторів в умовах сучасних українських міст. Основну увагу зосереджено на створенні зручного та доступного середовища, яке відповідає потребам різних соціальних груп, включно з маломобільними верствами населення.

Проаналізовано сучасні підходи до урбаністичного планування, принципи універсального дизайну, а також застосування інноваційних технологій у процесі облаштування міських просторів. Особливу увагу приділено адаптації міжнародного досвіду до умов України, з урахуванням її соціально-економічного, культурного та кліматичного контекстів. Результати дослідження можуть бути використані при розробці стратегій розвитку міського середовища, що сприятиме підвищенню якості життя мешканців, соціальній інтеграції та сталому розвитку міст.

Ключові слова: проєктування громадських просторів, міське середовище, інклюзивність, благоустрій, універсальний дизайн, вдосконалення, місто

ABSTRACT

Semeonov A. Improving the Principles of Designing Convenient and Accessible Public Spaces in Ukrainian Cities.

Qualifying final work for obtaining a higher education master's degree in specialty 192 Construction and civil engineering, scientific supervisor S. Ilyin, Zaporizhzhya National University, Y.M Potebnya Engineering Educational and Scientific Institute, Department of Urban Construction and Architecture, 2024.

The paper examines topical issues of improving the principles of designing public spaces in the conditions of modern Ukrainian cities. The main focus is on creating a convenient and accessible environment that meets the needs of various social groups, including the less mobile segments of the population.

Modern approaches to urban planning, principles of universal design, as well as the application of innovative technologies in the process of arranging urban spaces are analyzed.

Special attention is paid to the adaptation of international experience to the conditions of Ukraine, taking into account its socio-economic, cultural and climatic contexts. The results of the study can be used in the development of strategies for the development of the urban environment, which will contribute to the improvement of the quality of life of residents, social integration and sustainable development of cities.

Key words: design of public spaces, urban environment, inclusiveness, beautification, universal design, improvement, city

ЗМІСТ

ВСТУП……... 6

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЄКТУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ ……. 9

1.1 Поняття громадського простору та його функціональні характеристики …….. 9

1.2 Структура громадських просторів …….. 13

1.3 Принципи вдосконалення формування міських просторів ……. 19

2 ГРОМАДСЬКИЙ ПРОСТІР МІСТА: ОЗНАКИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ …….. 23

2.1 Типи громадських просторів у містах України …… 23

2.2 Інструменти реновації та гуманізації громадських просторів у міському середовищі …….. 34

2.3 Території загального користування в міських громадських просторах ……. 41

3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКІХ ПРОСТОРІВ В УКРАЇНИ ……. 57

3.1 Шляхи вдосконалення проєктування громадських просторів…… 58

3.2 Перспективи розвитку громадських просторів в Україні……... 68

ВИСНОВКИ …….. 76

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …… 77

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку міст України важливість якісних громадських просторів стрімко зростає. Громадські простори відіграють ключову роль у формуванні соціальної взаємодії, культурного обміну та загального комфорту життя населення. Однак більшість міських просторів України досі не відповідають сучасним вимогам зручності, естетики, функціональності та інклюзивності. Це обумовлено застарілими підходами до їх проєктування, недостатнім урахуванням потреб різних груп користувачів та впливом урбаністичних викликів, таких як зростання міського населення, проблеми екології та збереження історико-культурної спадщини.

Після початку повномасштабної війни в Україні громадські простори набули нового значення. Вони стали місцем психологічного відновлення, соціальної підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Ця нова реальність потребує переосмислення принципів їх проєктування, аби забезпечити багатофункціональність, адаптивність та стійкість до зовнішніх викликів.

У світлі євроінтеграційних процесів Україна прагне впроваджувати найкращі світові практики в урбаністиці, зокрема принципи сталого розвитку, інклюзивності, екологічності та участі громади в ухваленні рішень. Це створює необхідність вдосконалення наукових підходів до проєктування громадських просторів, які враховують як локальні особливості, так і сучасні глобальні тенденції.

Таким чином, дослідження, спрямоване на вдосконалення принципів проєктування зручних громадських просторів міст України, є надзвичайно актуальним. Воно сприятиме підвищенню якості міського середовища, забезпеченню комфортного проживання для мешканців, розвитку

громадської активності та збереженню унікальної ідентичності українських міст.

Метою роботи є розробка та вдосконалення принципів проєктування зручних громадських просторів міст України, які сприяють створенню комфортного, функціонального, інклюзивного та естетично привабливого міського середовища з урахуванням сучасних соціальних, культурних, екологічних та економічних викликів.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких завдань:

– аналіз сучасних тенденцій у проєктуванні громадських просторів;

– дослідження особливостей існуючих громадських просторів в містах України;

– виявлення факторів, що впливають на зручність та ефективність громадських просторів;

– апробація розроблених принципів на конкретних прикладах;

– розробка пропозицій щодо вдосконалення принципів проєктування.

Об'єктом дослідження є громадські простори міст України, які включають відкриті та закриті території загального користування.

Предметом дослідження є принципи проєктування зручних громадських просторів міст України, зокрема методи, підходи та технології, що забезпечують їх комфортність, функціональність, естетичність, інклюзивність та відповідність сучасним потребам суспільства.

Джерела дослідження. Під час дослідження теми були використані наукові статті в періодичних виданнях, монографії, дисертаційні рукописи, збірки тез доповідей науково-практичних конференцій, інтернет-ресурси наукових електронних бібліотек.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у практиці міського планування Результати дослідження можуть бути інтегровані в проєкти реконструкції та створення громадських просторів у містах України. Використання

результатів дослідження сприятиме створенню більш функціональних, зручних та доступних просторів, що задовольняють потреби різних соціальних груп.

Таким чином, результати кваліфікаційної роботи сприятимуть підвищенню якості міського середовища в українських містах та забезпеченню сталого розвитку урбаністичних територій.

Особистий внесок автора. Полягає у проведенні комплексного аналізу сучасного стану громадських просторів міст України. Було здійснено збір, систематизацію та аналіз даних щодо існуючих громадських просторів, їх функціональних характеристик, виявлені проблеми та потенціал.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається з вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 77 сторінках, 28 рисунків. Для написання даної роботи використано 29 літературних джерела.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЄКТУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ

1.1 Поняття громадського простору та його функціональні характеристики

Громадський простір – це складова простору в межах населеного пункту, яка є відкритою та доступною для всіх її користувачів, що також включає території загального користування, виділені відповідно до містобудівної документації та планів зонування, а також будівлі і споруди, які знаходяться у комунальній власності, спеціально призначені для використання необмеженим колом осіб з метою проведення комунікацій, дозвілля, рекреації, проведення масових заходів тощо.

Громадський простір – це місце, яке перебуває у власності громади або має вільний доступ для всіх без обмежень. Воно створене для спільного використання без комерційної мети. Кожен громадський простір відрізняється своїми унікальними просторовими, історичними, природними, соціальними та економічними характеристиками.

За англомовними джерелами, громадський простір розуміється як відкритий простір, спеціально адаптований для використання людьми. В українському законодавстві поняття громадського простору поки що офіційно не визначене.

Як правило, ми сприймаємо міський чи сільський простір окремими елементами – мікрорайонами, дорогами, парками, площами, – не завжди усвідомлюючи їх як частини єдиної системи. Громадські простори часто розглядаються як ізольовані одиниці, а вирішення пов’язаних із ними проблем зводиться до локального благоустрою.

Однак, якщо оцінювати громадський простір у ширшому контексті – з урахуванням його оточення, взаємозв'язків із іншими територіями та соціальних процесів, – відкривається новий стратегічний потенціал.

Громадський простір може стати інструментом розвитку громади, зміцнення соціальної взаємодії, підвищення якості життя та збереження культурної ідентичності.

Планування громадського простору – це комплексний і системний процес, який передбачає послідовність дій, спрямованих на створення якісного та функціонального середовища для спільного використання. До цього процесу входять:

– розробка технічного завдання на проєктування, що визначає ключові параметри, вимоги та очікування від громадського простору;

– створення архітектурної проєктної документації, яка враховує просторове, функціональне, естетичне та технічне наповнення простору.

Результатом планування є реалізація громадського простору, який відповідає його функціональному призначенню. Простір має забезпечувати потреби користувачів у комунікації, відпочинку, рекреації, організації масових заходів та інших суспільних активностей.

Процес планування також охоплює:

– залучення громади та фахівців для врахування різноманітних точок зору;

– інтеграцію інноваційних рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання території;

– врахування екологічних, соціальних та культурних особливостей конкретної території;

– розробку механізмів для сталого функціонування та підтримки простору після його створення.

Цей підхід забезпечує створення громадських просторів, які відповідають сучасним стандартам і сприяють сталому розвитку міської інфраструктури.

Громадський простір створюється громадою з метою забезпечення можливостей для відпочинку, реалізації комунікативного потенціалу, задоволення соціальних та суспільних потреб, сталого та гармонійного розвитку її територій. [1].

Громадський простір створюється за наступними принципами:

– врахування потреб різних соціальних груп населення та заінтересованих сторін;

– доступність, рівність та інклюзивний підхід у праві використання для всіх верств населення;

– пріоритетність пішохідного руху;

– обов`язкова інфраструктура для задоволення базових потреб (громадські вбиральні, питна вода тощо);

– результатом створеного громадського простору має бути забезпечення реалізації його комунікативної, соціальної, суспільної та інших пов’язаних функцій;

– міська рада визначає основні цілі та пріоритети міста, які входять до стратегії чи програми розвитку громадських просторів на основі єдиного системного підходу при плануванні громадських просторів;

– жителі громади можуть бути залучені до процесу планування громадського простору на етапі розроблення концепції до затвердження технічного завдання на проектування та розроблення архітектурної проектної документації;

– чітке розміщення та можливість ведення підприємницької діяльності у визначених проектом місцях із відповідною інженерною інфраструктурою;

– чітке ознакування простору та розмежування від приватних територій (прибудинкові території, двори тощо) в місті;

– наявність у балансоутримувача проектної (планувальної) документації, що регламентує життя громадського простору (проектна документація, комплексні схеми, правила використання та догляду за територією тощо);

– громадський простір має бути доступним, безпечним, чистим, естетичним, багатофункціональним, комфортним;

– робоча група залучається на всіх етапах планування громадського простору до введення об’єкту в експлуатацію;

– робота над громадським простором повинна бути прозорою, відкритою, публічною та підзвітною, зокрема, проектні матеріали мають бути опубліковані на сайті органу місцевого самоврядування.

Ці принципи спрямовані на забезпечення створення високоякісних, функціональних і зручних громадських просторів, що відповідають потребам міської спільноти.

Визначення успішного громадського простору може бути непростим завданням, адже він часто поєднує різні аспекти, які важко чітко окреслити.

Наведемо основні ознаки успішного громадського простору:

– людиноцентричність – громадський простір орієнтований на людину як головного користувача. Пріоритет надається пішохідному руху, і простір організований так, щоб мінімізувати домінування персонального транспорту;

– адаптивність – успішний громадський простір пропонує активності та можливості для використання у різний час доби, дні тижня та пори року, що робить його привабливим для відвідувачів у будь-який момент;

– інклюзивність – простір забезпечує комфорт і доступність для всіх соціальних груп, уникаючи фізичних бар’єрів, таких як паркани чи огорожі, які можуть розділяти користувачів.

– безпека та дружність до вразливих груп, де особлива увага приділяється потребам літніх людей, сімей із дітьми, підлітків та інших уразливих категорій. Простір повинен бути безпечним, зручним і привабливим для всіх;

– економічна ефективність – архітектурні рішення, зокрема меблі, озеленення та покриття, мають бути економічно ефективними як у створенні, так і в експлуатації;

– раціональність фінансових витрат. Успішний громадський простір базується на використанні локальних особливостей, уникаючи типових чи стандартних рішень, що можуть бути неефективними для конкретної громади.

– локальна ідентичність. Простір враховує унікальні особливості місця, такі як історичний контекст, природні умови та соціальні традиції, створюючи відчуття приналежності та автентичності.

Такі простори не лише задовольняють потреби мешканців, а й створюють привабливе середовище, що сприяє соціальній інтеграції, активності громади та сталому розвитку населеного пункту.

1.2 Структура громадських просторів

Громадський простір можна уявити як своєрідний конструктор, у якому різноманітні елементи гармонійно взаємодіють, створюючи цілісну та функціональну структуру. Успішність такого простору залежить від того, наскільки добре всі складові – блоки, ланки та елементи – пов’язані між собою, формуючи єдину систему.

Крім функціональної взаємодії, громадський простір можна аналізувати з точки зору геометричної структури його складових. У цій концепції виділяють три основні типи:

– точкові елементи. Це окремі об’єкти або місця, що виконують чітко виз.начені функції (наприклад, пам’ятники, дитячі майданчики, фонтан або автобусна зупинка). Вони слугують акцентами або вузловими точками в структурі простору.

Точкові об'єкти є базовими елементами інфраструктури населених пунктів, що забезпечують функціональність, комфорт, естетику та зручність у повсякденному житті. Ці об'єкти мають локалізований характер, тобто

займають невелику площу, проте мають значний вплив на сприйняття простору.

До категорії точкових об'єктів належать:

– вуличні меблі: лавки, смітники, ліхтарі, сходи, накриття, перголи, столи, інформаційні таблички/знаки;

– окремі об'єкти та споруди: фонтани, пам'ятники, скульптури, артоб'єкти, мости, атракціони, ігрові елементи, тренажери, вбиральні;

– інфраструктурні об'єкти: зупинки громадського транспорту, оглядові майданчики, вуличні сцени.

Точкові об'єкти виконують не тільки функціональну, а й естетичну роль у створенні зручного та привабливого громадського простору. Вони забезпечують комфорт, надають можливість для соціальної взаємодії, забезпечують місця відпочинку та зони для активностей, а також допомагають формувати ідентичність міського середовища.

Грамотне планування, розташування та інтеграція цих об'єктів у громадський простір дозволяє створити функціональне та гармонійне середовище, яке відповідає потребам мешканців та відвідувачів. Точкові об'єкти у структурі громадського простору наведені на рис. 1.1.

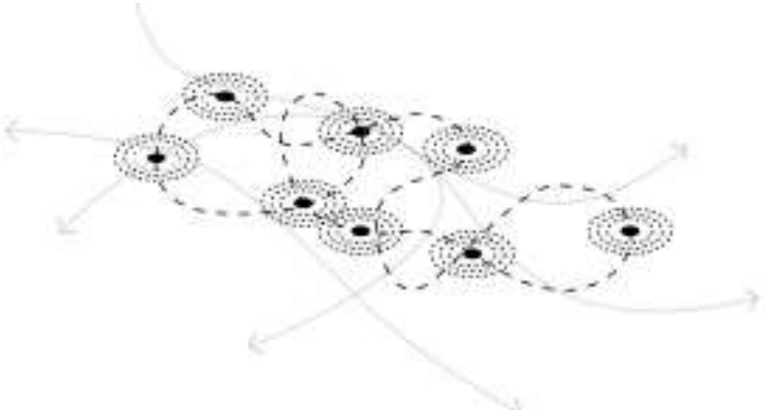

Рисунок 1.1 – Точкові об'єкти у структурі громадського простору

– лінійні елементи. Елементи, що мають витягнуту форму і з'єднують між собою різні точки простору. До них належать вулиці, бульвари, алеї,

пішохідні та велосипедні доріжки. Вони забезпечують рух і зв’язок між різними частинами простору.

Лінійні об'єкти – це інфраструктурні елементи, які забезпечують зв'язок між окремими точковими об'єктами та забезпечують ефективний і зручний транзит через громадський простір. Вони формують основну мережу пересування, дозволяючи жителям та відвідувачам легко орієнтуватися у міському середовищі та переміщатися між різними його зонами.

До лінійних об'єктів належать:

– стежки: природні або штучно створені проходи, що дозволяють пішоходам пересуватися в природному середовищі або парках;

– хідники: спеціально облаштовані ділянки для пішоходів, що забезпечують безпечний рух між різними частинами громадського простору;

– доріжки: пішохідні або велосипедні маршрути, які з'єднують різні точки у міському середовищі;

– вулиці: основні транспортні артерії, що забезпечують рух автомобільного, пішохідного та велосипедного транспорту у місті.

Лінійні об'єкти у структурі громадського простору наведені на рис. 1.2.

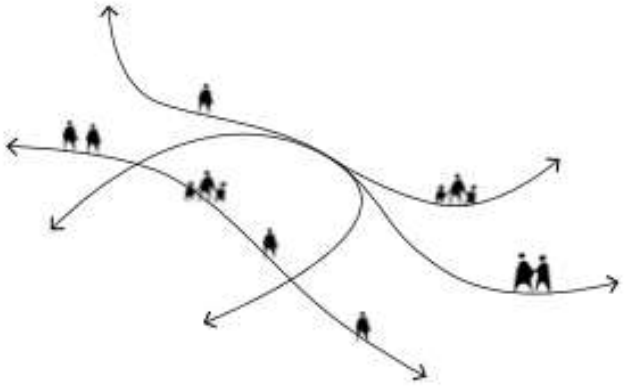

Рисунок 1.2 – Лінійні об'єкти у структурі громадського простору

Лінійні об'єкти є важливими складовими функціональної структури громадського простору, оскільки вони забезпечують зручний, безпечний і

швидкий доступ до різних його частин. Правильне планування лінійних об'єктів дозволяє не тільки забезпечити ефективний транзит, а й покращити комфорт, естетику та безпеку міського середовища. Завдяки цим об'єктам можна організувати зручні пішохідні маршрути, велосипедні доріжки, зелені коридори, а також доступ до різних рекреаційних зон та місць відпочинку.

– площинні елементи. Це великі за площею зони, які виконують багатофункціональні завдання. До них належать парки, площі, відкриті майданчики для масових заходів. Вони створюють місце для збору людей, відпочинку та рекреації. Обмежені ділянки з тематичним призначенням

Площинні об’єкти – це обмежені ділянки в громадському просторі – це спеціально визначені території, що виконують одне або декілька тематичних функціональних призначень. Вони є важливими елементами планування та організації громадських просторів, оскільки допомагають задовольнити різноманітні потреби мешканців та гостей міста.

Площинні об’єкти у структурі громадського простору наведені на рис. 1.3.

Рисунок 1.3 – Площинні об’єкти у структурі громадського простору

До таких ділянок можна віднести:

– дитячі майданчики; спеціально обладнані території для ігор та занять дітей, які сприяють їхньому фізичному та соціальному розвитку;

– місця для відпочинку; затишні зони з лавками, навісами, столиками, де люди можуть розслабитися, відпочити або провести час на свіжому повітрі;

– простори із відсипкою/мощенням; функціональні території, що забезпечують зручний доступ до інших об'єктів, а також використовуються для прогулянок і різноманітних заходів;

– сцени та подіуми; платформи, призначені для проведення концертів, театральних вистав, культурних заходів та інших подій, які об'єднують громаду;

– газони; зелені зони, що додають естетики простору, забезпечують природний мікроклімат та місця для відпочинку;

– спортивні зони; спеціалізовані території для занять фізичною активністю, які включають спортивні майданчики, тренажери та інфраструктуру для різних видів спорту;

– місця для вигулу собак; безпечні та спеціально облаштовані території, які дозволяють власникам вигулювати своїх тварин, не заважаючи іншим користувачам;

– клумби; декоративні зелені насадження, що прикрашають простір, покращують атмосферу та створюють затишок.

Ці ділянки, які мають конкретне тематичне функціональне призначення, є основою для формування інклюзивного, безпечного та зручного середовища в громадському просторі. Вони забезпечують місця для відпочинку, занять спортом, спілкування, творчих занять, активного способу життя та рекреації, задовольняючи різні соціальні потреби населення [2].

Успішний громадський простір передбачає збалансоване використання всіх трьох типів елементів. Вони мають взаємодіяти таким чином, щоб створювати логічну і зручну для користувачів структуру. Це дає змогу простору не лише виконувати окремі функції, але й формувати комплексну мережу, яка сприяє соціальній активності, мобільності та комфортному перебуванню.

Грамотне поєднання різних типів елементів у громадському просторі дозволяє досягати основних цілей, таких як збільшення концентрації людей, підвищення рівня комфорту та забезпечення безпеки. Досягнення цих результатів вимагає попереднього аналізу локальної ситуації та вивчення потреб і поведінки користувачів. Іншими словами, перед тим, як розпочати проєктування, необхідно чітко визначити, "для кого" та "яку проблему" ми прагнемо вирішити.

Різні типи об’єктів дають різний ефект. Залежно від функціонального призначення, об'єкти можна класифікувати наступним чином:

– площинні об’єкти: ці об'єкти формують функціональне зонування території. Вони мають ширший масштаб і використовуються для створення відкритих просторів, що забезпечують різноманітні можливості для відпочинку, соціалізації та взаємодії.

– точкові об’єкти: ці об'єкти виконують чітку функціональну роль у конкретному місці. Вони можуть залучати людей до певної локації, створюючи фокус спільної активності. Наприклад: амфітеатр, лавки, шахові столи.

– площинні об’єкти протидіють надмірній концентрації: якщо завдання полягає у розосередженні відвідувачів, ефективніше створювати площинні об'єкти. Наприклад, спортивний майданчик, розарій або майданчик зі скульптурами, що надають кожному користувачу можливість знайти для себе зручне та комфортне місце.

– лінійні об'єкти: лінійні об'єкти виконують функцію з'єднання між точковими та площинними об'єктами, а також покращують користувацький досвід у громадському просторі. Вони можуть пришвидшувати або сповільнювати рух, залежно від їх конфігурації.

Так пряма стежка: сприяє швидкому пересуванню від одного об'єкта до іншого.

Звивиста стежка створює атмосферу затишку, сповільнює рух та заохочує до спокійних прогулянок, дозволяючи користувачеві повільнитися та насолоджуватися навколишнім середовищем.

Лінійні об'єкти можуть також функціонувати як рекреаційні маршрути, що покращують взаємодію між різними частинами громадського простору, об'єднуючи функціональні зони та створюючи комфортний шлях для переміщення мешканців і гостей.

Таким чином, кожен тип об'єкта – площинні, точкові, лінійні – має своє призначення і ефект. Застосування їх у відповідності до аналізу потреб і ситуації дозволяє створити ефективний, функціональний, комфортний та безпечний громадський простір.

1.3 Принципи вдосконалення формування міських просторів

Ефективне формування міських просторів базується на впровадженні комплексного підходу та дотриманні низки принципів, спрямованих на створення комфортного, функціонального та гармонійного середовища для мешканців.

Сучасне міське середовище є яскравим відображенням складних і різноманітних процесів, які відбуваються в межах міста. Воно втілюється через міські простори, які виступають системою взаємопов’язаних елементів. Ця система охоплює історичну та сучасну забудову, транспортну інфраструктуру, пішохідні маршрути, а також комфортні й дискомфортні зони архітектурного середовища, що впливають на якість життя містян.

Міські простори – це живий організм, що постійно змінюється і вдосконалюється.

Основні принципи, які допомагають удосконалювати міські простори:

– орієнтація на людину. Простори повинні враховувати потреби різних соціальних груп, включаючи людей похилого віку, дітей, осіб з інвалідністю. Головна мета – забезпечення зручності, безпеки та доступності для всіх.

– функціональне зонування. Міські простори мають включати зони для відпочинку, спорту, соціальної взаємодії, торгівлі, роботи та ін. Грамотне зонування сприяє гармонійному розвитку території.

– функціональна структуризація. Розподіл простору відповідно до потреб мешканців: житлові, комерційні, рекреаційні, транспортні та інші зони;

– гнучкість та адаптивність. Простори повинні бути адаптовані до різних умов і змінюватися відповідно до потреб громади, часу доби, пори року чи погодних умов.

– **і**нтеграція природи**.** Включення природних елементів озеленення, водойми, садів не лише покращує екологічну ситуацію, а й створює сприятливе середовище для відпочинку та релаксації.

– поєднання історії та сучасності. Формування міських просторів повинно враховувати культурну спадщину, зберігати історичні пам’ятки, водночас інтегруючи сучасні архітектурні рішення та технології. Принцип історичної спадкоємності передбачає збереження та підкреслення унікальних характеристик середовища, що сформувалося історично. Це включає збереження архітектурних пам’яток, характерних будівель і ландшафтів, які є невіддільною частиною культурної спадщини міста. Особливу увагу слід приділяти гармонійній взаємодії історичних елементів із природною складовою, що підкреслює їхню значущість у загальній композиції міського простору.

Природні та антропогенні домінанти минулих епох повинні залишатися невід’ємними компонентами міського середовища. Водночас розвиток історичних просторів має враховувати баланс між відображенням минулого та інтеграцією сучасних елементів. Архітектурний вигляд міста не може бути виключно зануреним у минуле; він має забезпечувати гармонійний взаємозв’язок між минулим, сьогоденням і майбутнім.

Досягнення виразності історичного простору можливе через: гармонійне поєднання старого і нового. Нові архітектурні елементи та просторові рішення повинні органічно інтегруватися в існуюче середовище, підкреслюючи його унікальність.

Збереження важливих ознак епохи. Визначні символи часу, які асоціюються з історичними періодами, мають бути збережені як ключові елементи міського простору.

Формування асоціативних зв'язків. Створення зон, які стимулюють зв'язок із історичними подіями, культурою чи видатними особистостями, допомагає підтримувати історичну пам'ять у центрі міста.

Підсилення культурної ідентичності. Використання архітектурних прийомів для виявлення чи посилення ключових особливостей часу, інтеграція елементів, які поєднують минуле з сучасними потребами.

Врахування сучасної діяльності. Простори повинні бути адаптовані до сучасного способу життя, залишаючи місце для творчого переосмислення історичних компонентів.

Принцип історичної спадкоємності дозволяє створювати міські простори, які стають своєрідними мостами між епохами, зберігаючи культурну спадщину та водночас відповідаючи на виклики сучасного життя.

– зв'язність та мобільність. Принцип полягає у створенні зручної транспортної та пішохідної інфраструктури, що з'єднує різні райони міста, сприяючи мобільності мешканців.

– естетика та ідентичність. Міські простори повинні відображати індивідуальність місцевості, мати привабливий дизайн, що створює унікальну атмосферу та впізнаваність. Формування унікального вигляду міських просторів, що відображають індивідуальність кожного району, створення архітектурних акцентів.

– екологічна сталість. Усі рішення повинні враховувати екологічний вплив та бути спрямованими на мінімізацію шкоди навколишньому середовищу.

– залучення громади**.** Планування та вдосконалення міських просторів мають відбуватися із врахуванням думок мешканців, що сприятиме кращій відповідності простору їхнім потребам.

– економічна доцільність. Реалізація проєктів має бути раціональною з точки зору витрат, забезпечуючи довговічність та економічну ефективність використання ресурсів.

– світлове та кольорове посилення виразності. Використання світлових рішень і кольорових акцентів для покращення візуального сприйняття та підвищення емоційного комфорту мешканців.

Передпроєктний аналіз міського середовища має на меті визначення умов, які обмежують проєктний процес, а також формування проєктної концепції. Цей аналіз охоплює історико-культурний, видовий, структурно-функціональний і композиційно-візуальний аспекти. Його основним результатом є створення історико-архітектурного опорного плану міста, який включає всі об’єктивні основні дані, а також розробка проєктів зон охорони пам’яток історії та культури.

Для досягнення екологічної комфортності необхідно створити взаємозв’язану систему міських просторів. Це включає:

– формування екологічних коридорів, які забезпечують циркуляцію повітря і сполучення зелених зон;

– інтеграцію природних елементів у щільну міську забудову;

– розробку нормативів для підтримки сталих екологічних умов у всіх міських районах.

Дотримання принципу екологічної комфортності дозволяє формувати міське середовище, яке не тільки задовольняє потреби мешканців, а й сприяє їхньому фізичному та психологічному благополуччю.

Вдосконалення міського середовища сприяє створенню гармонійних і функціональних міських просторів, які відповідають потребам сучасного суспільства, зберігаючи зв’язок із культурною спадщиною та природним середовищем.

4 ГРОМАДСЬКИЙ ПРОСТІР МІСТА: ОЗНАКИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ

Громадський простір міста – це відкриті території, доступні для всіх мешканців, які служать місцем взаємодії, відпочинку, культурного обміну та розвитку соціальних зв’язків. Вони формують невід'ємну частину міського середовища, відображаючи його функціональність, комфорт і естетику.

Значення громадських просторів у місті:

- сприяють зміцненню соціальної згуртованості;
- підвищують рівень якості життя мешканців;
- формують позитивний імідж міста, сприяючи його туристичній привабливості;
- створюють умови для розвитку економічної активності в межах міського середовища.

Громадські простори – це не лише місця, де люди перебувають, а й серця міської комунікації та взаємодії, що впливають на добробут громади та обличчя сучасного міста.

2.1 Типи громадських просторів у містах України

Парк – це спеціально визначена та обмежена територія природного або штучного походження, яка зазвичай створюється з метою рекреації, відпочинку та проведення дозвільного часу [3]. Види парків поділяються на громадські та національні парки, рис. 2.1.

Парки можуть мати різні функціональні призначення: від простору для спокійного відпочинку до місць активного дозвілля, фізичних занять, навчання та соціальних взаємодій, рис. 2.2. Вони часто служать природними

зеленими зонами, що зберігають біорізноманіття, забезпечують чисте повітря та створюють умови для психологічного відновлення.

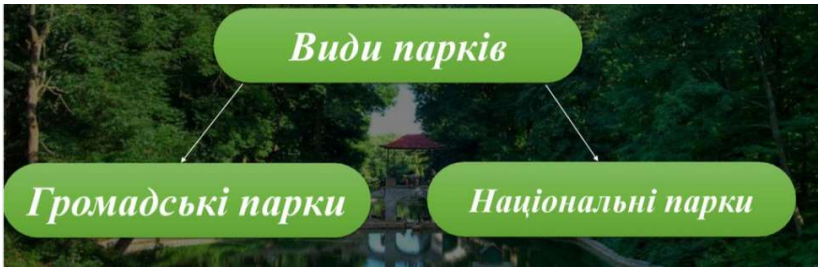

Рисунок 2.1 – Види парків

Парк є важливим елементом планування міського середовища, який сприяє соціальній інтеграції, покращенню якості життя та надає доступ до природних ресурсів у межах міських просторів.

Рисунок 2.2 – Приклади парків

Залежно від цільового призначення, характеру та типу власності, парки поділяються на:

– парки культури та відпочинку;

– районні, спортивні, дитячі;

– дендрологічні, історичні, національні;

– меморіальні, етнографічні парки-музеї;

– виставкові, зоологічні, парки аерофітотерапії тощо, відповідно до [4].

Основні функції парків. Парк є великою зеленою зоною у межах населеного пункту, яка виконує такі ключові функції:

– відпочинок і рекреація. Забезпечення місця для фізичного і психологічного розвантаження мешканців.

– спорт. Облаштування зон для активного способу життя – спортивних майданчиків, бігових доріжок, веломаршрутів тощо.

– соціальна інтеграція. Сприяє комунікації та об'єднанню мешканців, виступаючи майданчиком для зустрічей, святкувань і локальних заходів.

– екологічна функція – парк сприяє очищенню повітря, покращенню мікроклімату та збереженню природного середовища в урбанізованому просторі.

Роль парків у структурі населеного пункту. На рівні населеного пункту парк може виконувати стратегічну роль:

– продовження природної екосистеми. Парк може інтегруватися з навколишніми лісами чи зеленими насадженнями, формуючи "зелені коридори" для дикої природи та рекреації.

– оаза природи. Служить природною точкою в урбанізованому просторі, де люди можуть відчути контакт із природою.

– місце для заходів. Використовується для тематичних подій, ярмарків, сезонних активностей, які залучають громаду та туристів.

– елемент транспортної інфраструктури. Може виступати опорною точкою транзиту або частиною “зеленої лінії” – лінійного маршруту, що забезпечує зручну, безпечну та екологічну альтернативу для пересування пішоходів і велосипедистів.

“Зелена лінія” – це організований лінійний маршрут, що інтегрує зелені зони в населеному пункті. Вона створює сприятливе середовище для руху

пішоходів і велосипедистів, сприяє екологічності пересування та зменшенню транспортного навантаження.

Таким чином, парк є ключовим елементом міської інфраструктури, який поєднує функціональність, екологічність та соціальну значущість, сприяючи сталому розвитку громади.

Набережна – це лінійна або замкнена територіальна ділянка, що проходить уздовж водного об’єкта і має визначений статус регулювання та благоустрою. Зони біля водних об’єктів слугують приваблюючими місцями, які користуються популярністю серед різних груп населення. На рис.2.3, 2.4 наведені приклади набережних у містах України.

Будь-які дії щодо облаштування ділянок у зоні водних об'єктів регулюються [4]. Цей документ визначає, що у межах населених пунктів виділяються дві категорії акваторій:

– природні акваторії, такі як озера, ставки тощо;

– штучні акваторії: водосховища, канали, відкриті плавальні басейни тощо.

Проєкти благоустрою водоохоронних зон можуть розроблятися як для всієї території водоохоронної зони, так і для окремих ділянок, що входять до різних функціональних територій, таких як природні комплекси, житлові райони, промислові зони тощо.

Три ключові аспекти при плануванні набережної:

– забезпечення охоронної зони водного об’єкта;

– благоустрій цієї зони з урахуванням її функціоналу як громадського простору;

– інтеграція набережної із сусідніми об'єктами та середовищем навколо неї.

Соціальна функціональність набережної. Для звичайного користувача набережні, мости та прибережні зони – це одні з найпопулярніших місць для відпочинку та рекреації. Доступ до води та прибережного середовища сприяє психологічному розслабленню і фізичному відновленню, особливо в

сучасному світі, де стрес є частим супутником повсякдення. Прибережні території користуються особливою популярністю серед рибалок, спортсменів, батьків із дітьми, а також активних мешканців міста.

Рисунок 2.3 – Набережна у м. Дніпро

Рисунок 2.4 – Проєкт Набережної у м. Запоріжжя

Ці зони часто стають місцем активної соціальної взаємодії, що робить їх важливими точками міського життя.

Набережна на рівні населеного пункту. На масштабі міста чи села набережна може виконувати функцію своєрідного «підключення» різних частин громади, виступаючи своєрідною «хордою» громадського життя.

Розширення історичного центру. Набережна може стати переходом між історичним ядром населеного пункту і природним середовищем, надаючи жителям доступ до природи.

Місце відновлення та спорту. Простори на набережній можуть слугувати місцем для фізичної активності та відпочинку.

Простір соціальної інтеграції. У поєднанні з мостами або переправами набережна може стати місцем зустрічей і спільної взаємодії між різними мікрорайонами.

Посилена зеленими вулицями або бульварами, набережна може функціонувати як «зелений коридор», який перетинає територію населеного пункту та створює рекреаційний маршрут для пішохідів і велосипедистів.

Таким чином, набережні можуть стати не лише місцем відпочинку, а й важливим елементом стратегічного планування громадського простору, об’єднуючи різні функціональні зони, забезпечуючи доступ до природних ресурсів та покращуючи якість життя мешканців через різноманітні рекреаційні та соціальні можливості.

Сквер – це впорядкована та озеленена територія площею від 0,02 до 2,0 га, яка виконує функцію архітектурно-художнього оформлення населених пунктів і призначена для короткочасного відпочинку мешканців. Цей тип зелених зон регламентується державними будівельними нормами [4].

Основні характеристики скверу:

– розмір: помірний зелений простір компактного масштабу.

– призначення: забезпечення нетривалого перебування, відпочинку або перепочинку.

– функціональність: зазвичай сквери виконують менше функцій, ніж парки, але зберігають свою роль у міському середовищі як зручні зони відпочинку.

Роль скверів у міському середовищі. Мережа зелених маршрутів Сквери сприяють пішохідним прогулянкам, утворюючи в міському середовищі «острівці перепочинку». Завдяки своєму розташуванню на транзитних маршрутах вони забезпечують мешканцям місця для відновлення сил і зниження стресу.

Кліматичний комфорт. Сквери відіграють важливу роль у стабілізації погодних умов у міському середовищі, слугуючи природними бар'єрами від спеки, дощу чи вітру.

Місцева активність. Сквери можуть бути зручним тлом для розташування дитячих майданчиків, зон для вигулу собак, проведення ярмарків, фестивалів чи інших громадських заходів.

Локальні бізнеси, як-от кав'ярні чи міні-ринки, часто розвиваються поруч зі скверами, створюючи нові точки привабливості для мешканців.

Соціальний та культурний розвиток. Сквери сприяють активації мікрорайонів, зокрема віддалених від центру. Вони забезпечують швидкий доступ до затишної зеленої зони – 5-7 хвилин ходьби замість 20 хвилин до центрального парку), що сприяє підвищенню якості життя мешканців.

Потенціал використання: сквери стають багатофункціональними, зберігаючи простоту організації. Вони можуть включати:

– місця для відпочинку;

– зони дозвілля – ігрові чи спортивні майданчики;

– місця для локальних подій чи зустрічей.

Сквери – це невеликі, але надзвичайно важливі зелені простори, які гармонійно доповнюють міське середовище, збагачуючи його функціонально, соціально та екологічно.

Функціональне призначення майданів та площ. Згідно з державними будівельними нормами [4], майдани та площі поділяються на кілька категорій залежно від їх основного призначення:

– головні площі. Це центральні простори міста, які мають велике значення в суспільному та культурному житті громади. Вони використовуються для проведення офіційних заходів, масових зібрань та святкувань.

– площі перед значними громадськими об'єктами. До них належать площі, розташовані перед виставковими центрами, парками, торговими комплексами, стадіонами, театрами, палацами спорту тощо. Їх функція полягає в організації підходів і під'їздів до цих об'єктів, а також створенні зон для зустрічей та дозвілля.

– транспортні площі служать вузлами перетину або організації руху громадського та приватного транспорту. Забезпечують зручність пересування та ефективну логістику в межах міста.

– вокзальні площі розташовані перед залізничними, автобусними та іншими вокзалами. Обладнані для обслуговування пасажирів, організації транспортних маршрутів і забезпечення зручного доступу до вокзалів.

– багатофункціональні площі – ці простори поєднують різні функції: громадську, транспортну, рекреаційну тощо.

Вони можуть використовуватись для ринкової торгівлі, проведення культурних заходів, дозвілля або паркування.

– ринкові площі організовані для торговельної діяльності. Їхнє призначення – створення зручних умов для ринкової торгівлі, зустрічей і економічної активності місцевих мешканців.

– передзаводські площі. Розташовані перед великими промисловими об'єктами. Виконують функцію організації транспортного руху для працівників підприємств та забезпечення зручності для вантажних перевезень.

Додаткові аспекти формування площ:

– естетика та архітектурна цінність: усі площі повинні гармонійно вписуватись у загальний вигляд міського середовища;

– комфорт та інфраструктура: облаштування площ залежить від їх функції, включаючи лавки, освітлення, зони озеленення та спеціальні покриття для різних типів активностей.

– інтеграція з іншими просторами: площі мають бути органічно пов’язані з пішохідними маршрутами, парками, скверами та іншими об'єктами.

Площі та майдани відіграють ключову роль у структурі міста, створюють функціональні центри для громадського життя, транспорту й економічної діяльності. Найвідоміші площи міст України наведени на рис. 2.5, 2.6.

На рівні населеного пункту: площа є доступним і багатофункціональним простором, який слугує центром взаємодії великої кількості користувачів. Вона виконує роль "візитівки громади" та "місця зустрічі", формуючи ключову точку тяжіння для мешканців і гостей міста.

Площі створюють простір для різноманітних активностей таких як, наприклад, локальні бізнеси отримують можливість реалізовувати комерційні проєкти, організовувати ярмарки, вуличну торгівлю чи сезонні акції.

Громадські ініціативи можуть використовувати площу як платформу для культурних, освітніх чи соціальних заходів.

Вони також є просторами для проведення міських свят, фестивалів та інших масштабних подій.

У випадку головної площі вона виконує функцію центрального вузла, з якого починаються ключові маршрути до інших громадських просторів міста, таких як парки, сквери, набережні чи вокзальні зони.

Розширення функцій площі при вдосконаленні принципів проєктування:

– туристична привабливість. Головна площа часто стає місцем, яке відображає культурну та історичну ідентичність міста, завдяки чому привертає увагу туристів. Упорядкування площі із залученням елементів міського дизайну, таких як арт-об'єкти, сучасне освітлення або водні інсталяції, додає їй естетичної цінності.

Рисунок 2.5 – Площа Незалежності в м.Київ

Рисунок 2.6 – Контрактова площа в м.Києві

– соціальна взаємодія, коли площа забезпечує простір для формування спільнот, сприяючи соціалізації та залученню мешканців до міського життя. Її доступність робить її придатною для організації протестів, мітингів чи громадських обговорень.

– інтеграція з транспортною інфраструктурою. Розташування площі має враховувати транспортні вузли, зупинки громадського транспорту, велосипедні маршрути, що забезпечує її легку доступність.
Організація транзитного руху повинна бути гармонійно інтегрована з пішохідними зонами.

При вдосконаленні принципів проєктування треба враховувати сучасні тенденції у формуванні площ:

– використання екологічно стійких матеріалів для облаштування території;

– застосування модульних конструкцій, що дозволяють адаптувати площу до різних подій;

– озеленення для створення комфортного мікроклімату, включаючи висадку дерев, квітників чи встановлення живих стін.

У громадських просторах людина виступає насамперед як активний учасник, тому всі типи таких просторів мають забезпечувати комфортні умови для використання. Це передбачає наявність необхідних функціональних зон із відповідним предметно-просторовим наповненням, а також дотримання стандартів санітарно-гігієнічних характеристик середовища. Зокрема, важливо забезпечити допустимі рівні шуму, достатню інсоляцію, якісну аерацію, чистоту повітря та інші параметри, які сприяють комфортному перебуванню людей.

Площі – це не лише функціональні центри міста, але й місця, які об’єднують громаду, підкреслюють її ідентичність та сприяють розвитку соціальних і економічних процесів.

4.1 Інструменти реновації та гуманізації громадських просторів у міському середовищі

Оновлення та вдосконалення громадських просторів міста спрямоване на створення комфортного, доступного та привабливого середовища для мешканців.

Багато громадських просторів стикаються з проблемами перенасичення та хаотичності інформаційно-рекламними елементами, браком ефективних засобів для орієнтації користувачів, а також непродуманістю в питаннях облаштування, функціонування в різні сезони та у різний час доби.

Крім того, значна частина громадських просторів характеризується неефективною організацією середовища з урахуванням потреб різних вікових категорій і соціальних груп населення. Багато з них не передбачають базові зручності, що створюють бар'єри для літніх людей, осіб з інвалідністю та інших вразливих груп.

Такі недоліки створюють обмеження у використанні громадських просторів та знижують їхню доступність, функціональність і комфорт. Тому важливо впроваджувати комплексний підхід до їх вдосконалення, орієнтуючись на доступність, інклюзивність, зручність, ефективну інформаційну підтримку та врахування сезонних та денних змін у роботі.

Покращення цієї ситуації можна досягти завдяки інтеграції сучасних технологій, розробці інтуїтивно зрозумілих навігаційних систем, розширенню доступу до всіх елементів середовища та впровадженню універсального дизайну, що дозволяє кожній людині відчувати себе комфортно і безпечно у публічному просторі.

Естетичний комфорт багатьох громадських просторів часто знижується через хаотичну забудову історичних центрів сучасними будівлями, які не враховують містобудівний контекст. Це призводить до значного погіршення сприйняття середовища. З одного боку, руйнується унікальна атмосфера

історичного середовища, а з іншого – нові будівлі сприймаються неоднаково, оскільки вони не гармонійно поєднані між собою та часто конкурують за увагу, що ускладнює їх інтеграцію в міське середовище.

Тому дуже важливо працювати над створенням цілісного та гармонійного вигляду центральних міських територій. Навіть якщо цей вигляд є різноманітним і багатостильовим, він повинен передавати відчуття єдності, гармонії та затишку, що важливо для комфортного перебування людей у громадських просторах, які функціонують у межах історичного середовища. Сьогодні міське середовище піддається агресивному впливу техногенних факторів, що вимагає активних дій для його гуманізації. Гуманізація передбачає створення середовища, що враховує потреби та права людини, сприяє її благополуччю, самовдосконаленню, забезпечує безпеку, доступність та комфорт. Основу гуманізації становить повага до індивідуальних особливостей, турбота про якість життя, залучення громадськості до обговорення важливих питань та створення середовища, що підтримує інклюзивність, участь, відкритість і рівність.

Публічні та громадські простори є важливим інструментом для реалізації цих принципів, оскільки вони є місцями взаємодії, відпочинку, спілкування, культури та творчості. Завданням сучасного містобудування є перетворення таких просторів на інклюзивні, комфортні та людяні середовища, які сприятимуть гармонійному розвитку міських спільнот.

Гуманізація у загальному розумінні стосується ситуації, коли основна увага в певній діяльності спрямована на людину та її потреби. Процес гуманізації архітектурного середовища передбачає його покращення з метою забезпечення фізичного, психологічного та духовного комфорту людини в штучно створеному оточенні.

З філософської точки зору, гуманізація середовища є одним із ключових етапів у відновленні гармонійних взаємин між окремою людиною, цивілізацією та природою. Враховуючи зазначені аспекти, можна виділити основні критерії та методи гуманізації громадських просторів. Ці критерії

залежать від функціонального призначення, розташування та контексту громадських просторів у міському середовищі.

У структурі сучасного міста громадські простори повинні функціонувати як багатофункціональна система, яка спрямована на підвищення якості життя та створення комфортного середовища для жителів. Вони повинні не лише виконувати практичні функції, а й сприяти естетичному збагаченню зовнішнього вигляду міста, підтримувати соціальну інтеграцію, забезпечувати доступність для всіх вікових та соціальних груп, а також служити місцями відпочинку, спілкування, культурного дозвілля та творчої активності.

Гуманізація громадських просторів передбачає впровадження інноваційних підходів до планування, архітектурного оформлення, облаштування, використання природних ресурсів та інфраструктурних рішень. Це включає покращення інфраструктури, забезпечення доступності, інтеграцію зелених зон, створення безпечного та інклюзивного середовища, а також врахування соціальних, культурних і психологічних потреб населення.

Гуманізація є стратегічним підходом, спрямованим на створення здорового, доступного, комфортного та гармонійного середовища для життя, де кожна людина відчуває себе впевнено, затишно та почувається повноцінним учасником міського середовища.

Система міських просторів формується з урахуванням комплексного поєднання містобудівних та природних умов, що склалися в конкретному міському середовищі. Принципи організації цієї системи опосередковано визначаються типом міської структури (лінійна, компактна, радіальна, центрично-кільцева, мережева тощо) та її окремими елементами, такими як архітектурно-планувальна організація, транспортна інфраструктура, мережа громадських центрів, а також система обслуговування населення.

Система громадських просторів спрямована на забезпечення їх відносно рівномірного розташування у міському середовищі, особливо в центрі міста. Однак у великих та найбільших містах України така рівномірність часто

відсутня. Більше того, наявні громадські простори часто не відповідають сучасним вимогам гуманізації, інклюзивності, екологічності та комфорту.

Така ситуація вимагає комплексного підходу до вдосконалення планування, створення та функціонування громадських просторів. Важливо, щоб ці простори були доступні різним соціальним групам, враховували потреби жителів різного віку та можливостей, а також були оснащені відповідною інфраструктурою для забезпечення зручності, безпеки та комфорту.

Отже, оптимізація розташування, функціонального використання та якісного облаштування громадських просторів є необхідним кроком до покращення умов міського життя, створення більш комфортного середовища та відновлення гармонійних взаємин між людиною та міським середовищем.

Прийоми гуманізації архітектурного середовища громадських просторів повинні бути реалізовані під час їх реновації або модернізації. Для досягнення ефективного вдосконалення середовища важливо застосовувати наступні методи та прийоми.

Громадські простори повинні функціонувати як зони екологічної адаптації, тобто території, які не створюють жодної негативної дії на навколишнє міське середовище. Зелені насадження, що розташовуються в таких зонах, повинні ефективно виконувати роль природних фільтрів, що очищають повітря від шкідливих речовин, а також сприяти охолодженню надмірно нагрітого міського повітря, що особливо актуально в умовах кліматичних змін.

Ландшафтні композиції в громадських просторах повинні працювати як кліматичні острівці та кліматичні коридори, які забезпечують природне провітрювання забруднених районів міста, покращуючи якість повітря та стабільність мікроклімату. Ці природні системи допомагають зменшити вплив забруднень і перегріву на міське середовище.

Крім цього, спеціальні покриття територій повинні бути спроєктовані з урахуванням їх функціоналу для фільтрації дощових і ґрунтових вод, що

дозволяє зменшити ризики затоплень та покращити стан водного середовища.

Створення гуманізованих громадських просторів передбачає інтеграцію архітектурних, екологічних та соціальних факторів, забезпечуючи жителям здоровіші, комфортніші та більш інклюзивні умови для повсякденної активності та відпочинку.

Громадські простори як зони підземної інтеграції. Підземна інтеграція це архітектурний та містобудівний прийом, який полягає у максимальному використанні підземного простору відповідно до функціональних і типологічних вимог. Цей підхід дає можливість оптимізувати використання обмежених територій у міських умовах, розширюючи функціональні можливості громадських просторів.

Підземний простір може стати ефективною основою для різних функціональних зон, що дозволяє забезпечити різноманітні послуги та інфраструктурні об'єкти. Зокрема, громадські простори можуть розташовуватися на дахах паркінгів, торговельних центрів або інших міських об'єктів, що дозволяє раціонально використовувати площі у щільно забудованих районах.

Сучасні технології надають можливість створення зручного і приємного середовища на рівні землі з використанням усіх інструментів ландшафтного дизайну, включаючи озеленення, воду, освітлення та інші елементи, що покращують якість середовища. Важливою перевагою підземної інтеграції є те, що під землею можна організувати транспортний рух, що зменшує автомобільний трафік на поверхні міста та створює безпечніші умови для пішоходів.

Таким чином, підземний простір забезпечує функціональний поділ середовища, де рівень землі на штучних підставах використовується виключно для пішохідного руху та створення зелених зон, забезпечуючи мешканцям комфортний, безпечний і приємний простір для відпочинку та активностей. Підземна інтеграція є ефективним інструментом сучасного

міського планування, що дозволяє зменшити навантаження на поверхневі простори, забезпечуючи при цьому оптимальний рівень функціональності та естетики.

Створення громадських просторів як зон психологічної реабілітації базується на використанні різноманітних елементів ландшафтного дизайну, які сприяють підвищенню естетичної виразності середовища та покращують психологічний стан людей. До таких елементів можна віднести змінений мікрорельєф, водні об'єкти, рослинні композиції, багаторівневі квітники, а також декоративні, дизайнерські та архітектурні форми. Всі вони є потужними інструментами, що позитивно впливають на атмосферу громадських та публічних просторів, допомагаючи зменшити стрес і покращити емоційний стан відвідувачів.

Ключовими характеристиками громадських просторів, які повинні виконувати функції психологічної реабілітації, є безпека, що виникає завдяки природному соціальному контролю серед користувачів простору. Люди наглядають одні за одними, особливо за дітьми, що створює атмосферу взаємної підтримки та зменшує ризики, які часто виникають у міському середовищі. Різноманітність функцій і можливість для активностей, які сприяють залученню людей до соціальних взаємодій, фізичної активності, творчих занять та відпочинку.

Соціально-психологічна адаптація простору, яка передбачає створення місць, що враховують потреби різних вікових та соціальних груп.

Таким чином, гуманізація громадських просторів потребує дотримання основних критеріїв, які забезпечують їхню ефективність:

– архітектурно-містобудівні критерії, що стосуються функціонального призначення та розташування в міському середовищі;

– ергодизайнерські критерії, які дозволяють створити комфортний простір, що відповідає еколого-естетичним вимогам і забезпечує належний рівень зручності для користувачів.

Для ефективного вдосконалення формування громадських просторів як зон психологічної реабілітації та гуманізації міського середовища доцільно застосовувати такі основні прийоми:

– екологічна адаптація, що передбачає створення зелених зон, систем очищення повітря, зелених дахів та інших рішень, які допомагають адаптувати середовище до природних та соціальних потреб населення;

– підземна інтеграція, яка дозволяє раціонально використовувати обмежені міські території для функціональних потреб, створюючи спокійні, безпечні простори;

– соціально-естетична інформативність, що передбачає інформування відвідувачів про функціональні можливості та цілі громадських просторів через сучасні технічні рішення, інтерактивні інсталяції та інші інноваційні методи.

Соціально-естетичний комфорт середовища формується переважно через застосування архітектурних прийомів гуманізації. До основних методів можна віднести такі аспекти, як масштабність, пластичність форм, силуети, колірне рішення та фактури.

Щоб мінімізувати пригнічуючий вплив масштабних будівель на міське середовище, слід підвищити частку елементів, які за розміром наближаються до людського масштабу. Це особливо важливо у зонах інтенсивної людської активності, таких як перші поверхи будівель та інші місця, де люди взаємодіють з середовищем на найближчій відстані.

На цих відстанях важливу роль відіграє фактура будівельних матеріалів, їхні тактильні та візуальні характеристики. Крім цього, велике значення має створення різноманітних візуальних перспектив, що додають середовищу динамічності, цікавість та естетичний потенціал.

Ці заходи спільно працюють на створення комфортних, функціональних та психологічно безпечних громадських просторів, які сприяють відновленню емоційного балансу та покращують якість життя городян.

2.3 Території загального користування в міських громадських просторах

Території загального користування в міських громадських просторах України включають такі елементи, як площі, парки, сквери, пішохідні вулиці, набережні, дитячі майданчики, зони відпочинку, велосипедні доріжки, а також об'єкти інфраструктури, призначені для комфортного перебування та взаємодії мешканців [5]. Вони виконують функцію забезпечення відкритого доступу до простору, сприяють соціальній інтеграції, рекреації, культурному обміну та формуванню міської ідентичності.

Тротуари є важливим елементом міського середовища. Вони відіграють ключову роль у житті міста. Вони є не лише громадськими просторами для переміщення пішоходів, а й виконують функцію своєрідного «ганку міста», сприяючи його соціальній та економічній активності.

Інвестування у створення безпечних, комфортних та доступних для всіх тротуарів, а також їх регулярне обслуговування та модернізація – це фундаментальна складова підвищення якості життя мешканців. Такі інвестиції не лише забезпечують зручність пересування, а й формують сприятливе міське середовище, що зміцнює соціальний капітал і стимулює економічний розвиток. На рис. 2.7 наведені зони тротуару та їх функціональне призначення.

Зони тротуару та їх функціональне призначення:

– фасадна зона – це частина тротуару, що слугує для розширення функціонального простору фасаду будівлі та забезпечення доступу до нього. Тут можуть бути розміщені вітрини, вхідні групи, сезонні майданчики вуличних кафе та інші об'єкти, що підкреслюють естетику і функціональність фасаду. Ця зона охоплює як саму структуру фасаду, так і прилеглий простір, створюючи перехід між будівлею та тротуаром.

– пішохідна зона – це частина тротуару, вільна від перешкод, з мінімальною шириною 1,5 метра, що дозволяє комфортно пересуватися

пішоходам, включно з людьми на візках або з дитячими колясками. Цей розмір відповідає базовим вимогам безбар'єрності.

Рисунок 2.7 – Зони тротуару та їх функціональне призначення [6]

У місцях із високою інтенсивністю руху, таких як центральні райони міст чи вулиці з широкими тротуарами, ширина пішохідної зони може бути збільшена до 2,5–3,7 метра. У таких умовах додатковий простір можна використовувати для організації вуличних виступів, концертів, розміщення скульптур чи зон вуличної торгівлі, що пожвавлює міський простір та додає йому динаміки.

– зона вуличного обладнання – це ділянка тротуару, розташована між пішохідною зоною та бордюром. Вона виконує функцію розміщення інфраструктурних елементів, таких як урни, лави, зупинки громадського транспорту, елементи озеленення (дерева, клумби), малі архітектурні форми, а також конструкції для відведення поверхневих вод, включаючи зливні решітки.

Елементи територій загального користування на тротуарах:

– розмітка – для орієнтування пішоходів і велосипедистів;

– якість покриття – забезпечення рівної та безпечної поверхні;

– бордюри – розділення зон тротуару та дороги;

– озеленення – створення комфортного мікроклімату та естетичності;

– велодоріжки – інтеграція велосипедного руху;

– освітлення – забезпечення видимості в темний час доби;

– лави – зони відпочинку для пішоходів;

– зливні решітки – забезпечення дренажу та відведення дощової води.

Ретельне планування та облаштування цих зон сприяє формуванню безпечного, функціонального та привабливого громадського простору. На рис. 2.8 наведений невдалий приклад облаштування пішохідної зони вулиці Петра Сагайдачного, у м. Києві. Вулиця змішаного пішохідно-транспортного руху Андріївський узвіз у м. Києві, рис. 2.9.

Буферна зона та рекомендації з її облаштування. Буферна зона розташовується між проїжджою частиною та пішохідною зоною тротуару. Вона виконує роль бар'єра, який забезпечує безпеку пішоходів та комфортне пересування. Ця зона може включати різноманітні елементи: тротуарні виступи, парклети, місця для паркування, велодоріжки, зони озеленення або смуги безпеки.

Рекомендації з облаштування тротуарів та буферної зони:

– тротуари з обох боків вулиці. Всі міські вулиці повинні бути обладнані тротуарами з двох боків. Навіть пішохідні вулиці мають відповідати вимогам безбар’єрності для зручності всіх категорій громадян [5].

– тактильні покажчики. На тротуарах, проїжджій частині доріг, поблизу громадських будівель і споруд слід встановлювати тактильні покажчики відповідно до п. 4.2 [7]. Їх форма, рифлення та розташування повинні відповідати стандартам, наведеним у таблиці 4.1 [7].

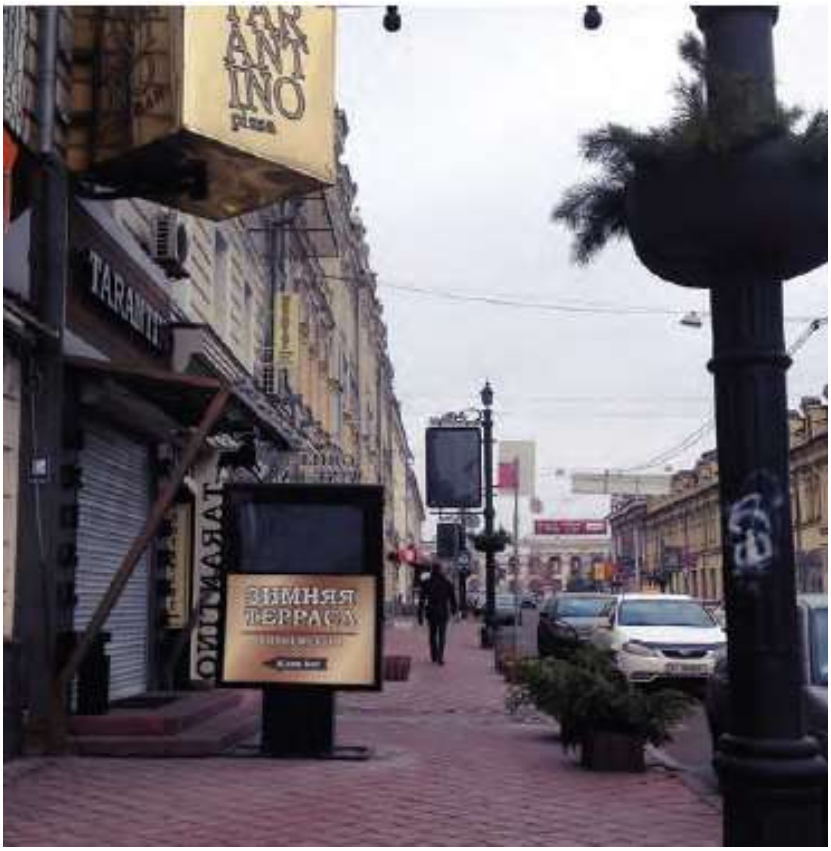

Рисунок 2.8 – Невдалий приклад облаштування пішохідної зони вулиці Петра Сагайдачного, у м. Київ [6]

Рисунок 2.9 – Вулиця змішаного пішохідно-транспортного руху: Андріївський узвіз, Київ [6]

– узбіччя не замінює тротуар. Узбіччя не може використовуватися як альтернатива тротуару. Тротуари повинні бути фізично відокремлені від проїжджої частини як вертикально (бордюрами), так і горизонтально.

Додаткові рекомендації для буферної зони:

– у разі використання зелених насаджень у буферній зоні необхідно враховувати види, які не утруднюватимуть видимість для водіїв і пішоходів;

– парклети та велодоріжки в буферній зоні мають бути організовані так, щоб мінімізувати ризики конфлікту між учасниками руху;

– у міських умовах доцільно інтегрувати смуги для тимчасової стоянки або завантаження товарів без шкоди для основного руху.

Ретельне проєктування та облаштування буферних зон сприяє підвищенню безпеки руху, зручності пересування та привабливості міського середовища.

– розташування фіксованих об'єктів: ліхтарі, стовпи, рекламні конструкції та інформаційні носії мають розміщуватися так, щоб не звужувати пішохідну частину і не заважати руху.

– відсутність перешкод. Поверхня тротуарів має бути рівною, без великих ям або нерівностей, щоб забезпечити проїзд людей на інвалідних візках, дитячих колясках або інших мобільних засобах пересування.

У місцях конфліктного перетину з під’їзними доріжками тротуари повинні виконуватися на одному рівні для підвищення безпеки та зручності. Під час будівельних робіт на вулицях слід забезпечити тимчасові обхідні маршрути для пішоходів, які відповідають нормам безпеки та доступності.

– розширення тротуару біля проїжджої частини. Якщо тротуар розташований безпосередньо поряд із проїжджою частиною, його ширину слід збільшити на 0,6 м понад мінімально допустимий розмір. Це створює додатковий простір для роботи снігоприбиральної техніки, а також для складування снігу поза основною пішохідною зоною, зберігаючи комфорт і безпеку пересування.

– роль дерев у міському середовищі: озеленення тротуарів деревами має низку переваг. Дерева не лише покращують естетичний вигляд вулиці, але й забезпечують затінок для місцевих мешканців, пішоходів та відвідувачів кафе й магазинів. Вони знижують перегрів тротуарів у спекотну пору року, що сприяє збільшенню терміну служби дорожнього покриття. Крім того, дерева, розташовані на виступах тротуарів або в одній лінії з місцями для паркування, можуть допомагати знижувати швидкість руху автомобілів, сприяючи безпеці.

– вибір рослин для тротуарів: під час озеленення необхідно використовувати види дерев і рослин із кореневою системою, яка не пошкоджує дорожнє покриття. Це забезпечує довговічність тротуару та зменшує витрати на ремонт.

Додаткові рекомендації:

– озеленення варто інтегрувати з елементами дренажу для ефективного відведення дощової води;

– використання низькорослих або декоративних дерев може бути доречним у місцях із обмеженим простором;

– забезпечення регулярного догляду за деревами й рослинами, включно з обрізанням гілок і лікуванням від хвороб, підвищить їх функціональність та естетичну цінність.

Такі заходи сприяють створенню комфортного, функціонального та екологічного міського простору.

Роль кафе у розвитку міського життя. Кафе, розташовані на вулицях, сприяють активізації міського середовища та стимулюють відкриття нових магазинів, створюючи привабливу і динамічну атмосферу. Водночас важливо, щоб їхні майданчики не перешкоджали вільному руху пішоходів.

Майданчики перед входами до будівель. На відстані 500 мм перед входами до житлових і громадських будівель необхідно облаштовувати спеціальні майданчики. Їх покриття має різко відрізнятися від основного

покриття доріжок, наприклад, сітка, гравій, грати або тротуарні плити), забезпечуючи орієнтацію та зручність для відвідувачів.

Рішення для переповнених тротуарів. У випадках, коли пішохідні потоки значно перевищують пропускну здатність тротуарів, наприклад, під час масових заходів,, необхідно створювати умови для тимчасового розширення пішохідної зони, рис. 2.10. Це може включати організацію додаткових ділянок тротуару на проїжджій частині або перекриття окремих смуг руху для забезпечення безпеки і комфорту пішоходів.

Рисунок 2.10 – Святкова хода з нагоди Івана Купала, вулиця Трьохсвятительська, м. Київ

Пішохідні переходи – це ділянка проїжджої частини або інженерна споруда (підземний або надземний пішохідний перехід), що спеціально призначена для забезпечення безпечного руху пішоходів через дорогу. Згідно

з правилами дорожнього руху, пішохідний перехід позначають відповідними дорожніми знаками, дорожньою розміткою та світлофорами.

Пішохідні переходи повинні розташовуватись у місцях, де рух пішоходів є природним або очікуваним. Важливо зазначити, що пішоходи реагують навіть на мінімальні зміни в геометричному плануванні вулиці: погіршення якості покриття, зміни у вуличному освітленні чи створення обхідів.

Для ефективного планування необхідно проводити спеціалізовані дослідження з метою виявлення найбільш інтенсивних маршрутів, де пішоходи перетинають проїжджу частину. Отримані дані допоможуть ефективніше організувати нові або модернізувати існуючі пішохідні переходи, що покращить безпеку руху та зменшить ймовірність порушень правил.

Коректно спроєктовані пішохідні переходи позитивно впливають на поведінку пішоходів, допомагаючи їм обрати безпечніші маршрути та підвищуючи рівень безпеки. Натомість погано спроєктовані переходи можуть провокувати пішоходів на порушення правил дорожнього руху.

Типи пішохідних переходів та специфічні умови:

– на житлових вулицях: пішохідні переходи слід облаштовувати в одному рівні з проїжджою частиною. Це забезпечує зручність і безпеку пішоходів.

– на магістралях із безперервним рухом: найбільш ефективними є напівпідземні переходи, які дозволяють забезпечити безпечний рух пішоходів без перешкод для інтенсивного автомобільного руху.

Тенденція до небезпечної поведінки пішоходів: багато людей схильні переходити проїжджу частину у небезпечних місцях, навіть якщо поблизу є надземні або підземні пішохідні переходи. Це необхідно враховувати при плануванні інфраструктурних рішень, аби мотивувати громадян обирати безпечні маршрути.

Досконале проєктування, розташування та функціонування пішохідних переходів є одним із основних чинників, що забезпечують безпеку пішоходів і стабільність дорожнього руху. Аналіз пішохідного трафіку, сучасні

інженерні рішення та інтеграція додаткових заходів можуть значно зменшити кількість нещасних випадків на дорогах та підвищити якість міського середовища.

Рекомендації щодо організації пішохідних переходів, що спрямовані на покращення безпеки пішохідного руху, мінімізацію небезпек на дорогах та оптимізацію міського середовища для всіх учасників дорожнього руху:

– інформаційні вказівники для небажаних місць переходу Якщо рух пішоходів через певні ділянки проїжджої частини небажаний або небезпечний, необхідно встановлювати інформаційні вказівники з чіткою та легкою для розуміння інформацією, що вказують на безпечні місця для перетину дороги. Пішохідні переходи повинні бути добре помітними, правильно обладнані та належним чином позначені.

– регульовані пішохідні переходи у зонах інтенсивного руху. У місцях, де пішохідні потоки часто перетинаються з ділянками проїжджої частини з високим інтенсивним рухом автомобілів, слід встановлювати регульовані пішохідні переходи. Це особливо важливо, оскільки з підвищенням інтенсивності автомобільного руху необхідність у безпечнішій організації пішохідного руху зростає.

– використання світлофорів зі зворотним відліком часу. Світлофори зі зворотним відліком часу є ефективним інструментом, що полегшує процес очікування пішоходів на переходах. Це дозволяє пішоходам планувати свій перехід та покращує зручність пересування.

– облаштування переходів відповідно до дорожніх умов. Обладнання пішохідних переходів має адаптуватись до конкретних умов, таких як швидкість руху транспорту, ширина проїжджої частини, інтенсивність трафіку та інші фактори. Це може включати додаткові елементи інфраструктури, такі як зниження рівнів, бордюри, розширення пішохідної зони, засоби безпеки та інші заходи, що забезпечують комфортний і безпечний перехід, рис. 2.11.

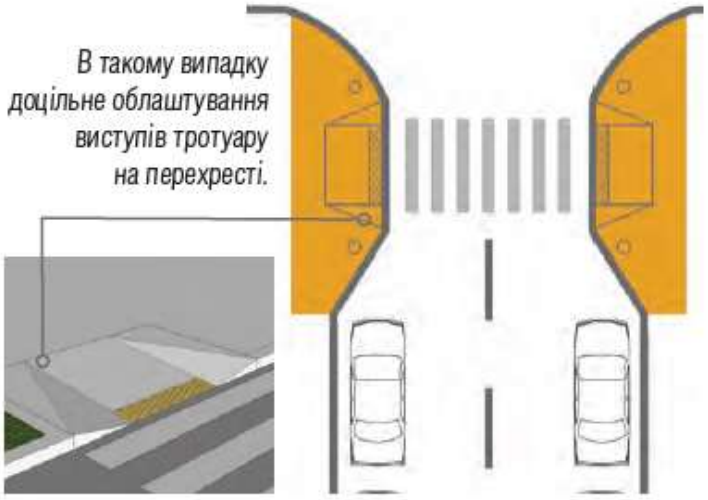

Рисунок 2.11 – Облаштування виступів тротуару на перехресті

Додаткові заходи безпеки на пішохідних переходах, що спрямовані на підвищення безпеки пішоходів, зменшення ризиків дорожньо-транспортних пригод та покращення умов пересування для всіх учасників руху.

– засоби сповільнення трафіку. До них можна віднести:

– «Лежачі поліцейські» – спеціальні підвищення на дорозі, які примушують водіїв знижувати швидкість;

– «Підняті» пішохідні переходи – виконують аналогічну функцію, що й «лежачі поліцейські», забезпечуючи безпеку пішоходів;

– острівці безпеки – додаткові елементи, що зменшують ризики для пішоходів під час переходу дороги.

У місцях, де пішохідний потік є нерегулярним або інтенсивність руху автомобілів низька, можна розглянути можливість облаштування нерегульованих пішохідних переходів. Це дозволить забезпечити комфортний і безпечний перехід пішоходам у таких зонах.

Обов'язкове обладнання переходів у ключових місцях. Пішохідні переходи, що розташовані біля таких об'єктів, як дитячі садки, навчальні заклади, лікарні, будинки для літніх людей, торговельні центри, парки, зупинки громадського транспорту та великі громадські установи, повинні

бути належним чином обладнані, незалежно від інтенсивності руху транспортних засобів.

Рекомендації для покращення безпеки на перехрестях та пішохідних переходах:

– покращення видимості на перехрестях. Для забезпечення кращої видимості на перехрестях необхідно дотримуватися правил дорожнього руху, що забороняють паркування в безпосередній близькості до пішохідних переходів. Також можна облаштувати спеціальні виступи тротуару, які покращують видимість пішоходів та транспортних засобів.

– перехід дороги за один світловий цикл. Якщо на проїжджій частині відсутні острівці безпеки чи розподільчі смуги, всі пішоходи, включаючи маломобільні групи населення, повинні мати можливість перейти дорогу протягом одного світлового циклу світлофора.

– різниця у покритті пішохідного переходу. Покриття на пішохідному переході повинно відрізнятися від покриття тротуару та проїжджої частини дороги. Це допомагає чіткіше визначити перехід та підвищити його помітність для водіїв і пішоходів.

– освітлення перехресть. Усі перехрестя повинні бути обладнані належним освітленням, особливо ті, що мають пішохідні переходи. Це важливо для забезпечення безпеки пішоходів та видимості транспортних засобів у темний час доби або погіршених погодних умовах.

Ці заходи допоможуть підвищити безпеку учасників дорожнього руху, мінімізувати ризики аварійних ситуацій та створити зручніші умови для пішохідного пересування.

Пішохідні переходи на перехрестях. Ці заходи спрямовані на підвищення безпеки на перехрестях, мінімізацію ризиків аварійних ситуацій та покращення умов для пересування пішоходів:

– оптимізація розмірів переходів на перехрестях. Пішохідні переходи на перехрестях повинні бути якомога більш компактними, щоб пішохід швидше

потрапляв у поле зору водія. Зменшити довжину переходу можна такими методами, рис. 2.12:

– створення невеликих радіусів закруглень;
– встановлення виступів тротуару;
– зменшення ширини смуг проїжджої частини.

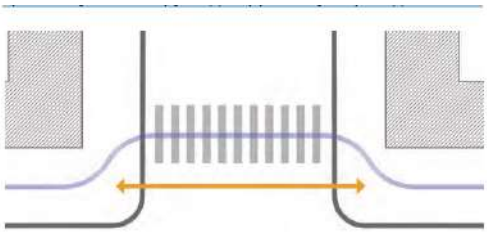

Рисунок 2.12 – Оптимізація розмірів переходів на перехрестях

Усі регульовані пішохідні переходи повинні бути позначені розміткою у вигляді «зебри». Така розмітка значно помітніша та ефективніша у порівнянні з паралельними пунктирними лініями, що підвищує безпеку пішоходів.

У місцях, де діагональні маршрути є звичайною траєкторією руху пішоходів, доцільно облаштовувати діагональні пішохідні переходи. Це дозволить зменшити ймовірність порушень правил дорожнього руху, що можуть створити небезпеку для пішоходів.

Вимоги до розмітки та облаштування пішохідних переходів:

– ширина розмітки повинна відповідати ширині тротуару або бути трохи більшою за його ширину;

– на всіх пішохідних переходах обов'язково повинні бути встановлені пандуси для забезпечення доступності для всіх категорій пішоходів, включаючи людей з обмеженими можливостями;

– стоп-лінія повинна розташовуватися на відстані не менше 2,5 м від пішохідного переходу. Важливо, щоб вона була перпендикулярною до смуг руху, а не паралельною до прилеглих вулиць чи пішохідного переходу.

– суміщення стоп-лінії з буферною зоною для велосипедистів. У місцях, де на перехрестях спостерігається часте скупчення велосипедистів, можливо суміщення стоп-лінії із спеціально облаштованою буферною зоною для велосипедистів.

Ці заходи допоможуть підвищити безпеку на пішохідних переходах, поліпшити видимість і доступність шляхів для всіх учасників руху.

На рис. 2.13 буферна зона для велосипедистів надає їм можливість розпочати рух або виконати поворот праворуч чи ліворуч раніше за автомобілі, що підвищує їхню безпеку на дорозі.

Рисунок 2.13 – Влаштування буферної зони для велосипедистів

Пішохідні переходи на перегонах необхідно облаштовувати в місцях, де пішохідні маршрути перетинають вулицю, поблизу громадських закладів, зупинок громадського транспорту, станцій метро, внутрішньоквартальних проходів.

Переходи повинні мати добре помітну розмітку та відповідні дорожні знаки, незалежно від типу дорожнього покриття, щоб вони були помітні водіям, навіть у темний час доби, рис. 2.14.

Стоп-лінії на таких переходах слід розташовувати на відстані 6-15 м від «зебри», щоб водії могли помітити пішоходів, які перетинають дорогу, навіть якщо інші автомобілі блокують огляд.

Рисунок 2.14 – Влаштування пішохідного переходу

У випадках, коли це доцільно, слід облаштовувати підвищені пішохідні переходи. Вони примушують водіїв зменшувати швидкість та підкреслюють пріоритет пішоходів.

На нерегульованих пішохідних переходах необхідно вживати додаткові заходи безпеки або встановлювати світлофори з кнопкою для виклику зеленого сигналу.

Пішохідні переходи біля зупинок громадського транспорту слід розташовувати так, щоб пішоходи переходили дорогу позаду автобусу/тролейбусу, але попереду трамваю. Найкраще, якщо зупинки будуть розташовані після перехресть, а не перед ними чи на перегонах.

На рис. 2.15 наведений приклад облаштування пішохідного переходу.

Острівці безпеки допомагають зменшити час перебування пішоходів на проїжджій частині та підвищують безпеку при переході дороги. Їх можна створювати на проїжджих частинах різної ширини, але особливо важливо

облаштовувати на ділянках з високою швидкістю руху, інтенсивним автомобільним трафіком або в місцях, де пішоходи перетинають три та більше смуги руху.

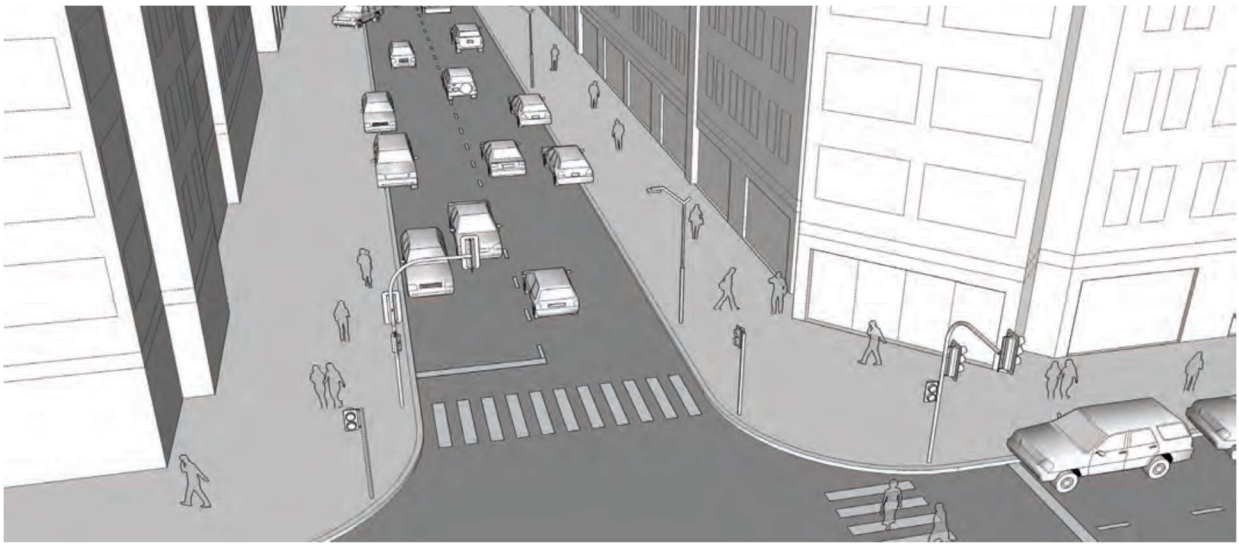
Рисунок 2.15 – Приклад облаштування пішохідного переходу

Мінімальна ширина острівця безпеки повинна бути 2 м. Рекомендується облаштовувати острівці шириною від 2,5 до 3 м, оскільки цей розмір оптимально відповідає простору для людини з велосипедом або дитячим візком.

Пішохідний перехід слід, по можливості, розрізати через острівець безпеки. Якщо ширина смуги перевищує 5,1 м, доцільно встановлювати пандуси. Цей розмір розрахований з урахуванням висоти бордюру 15 см, двох пандусів зі схилом 1:12 та рівної ділянки по центру шириною 1,5 м.

Ширина розрізу або пандусу на острівці безпеки повинна збігатися з шириною пішохідного переходу.

Розподільчі смуги повинні виступати за межі пішохідного переходу, що допомагає забезпечити додатковий захист для пішоходів, які чекають переходу, а також уповільнює рух транспортних засобів, що здійснюють повороти. Для підвищення безпеки людей, що очікують на переході на розподільчих смугах, слід використовувати додаткові заходи: бордюри або боларди. Приклад реконструкції та облаштування наведений на рис. 2.16.

До реконструкціїї

Після реконструкції

Рисунок 2.16 – Приклад облаштування вулиці місцевого значення

3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКІХ ПРОСТОРІВ В УКРАЇНИ

Громадські простори відіграють важливу роль у суспільному житті. Вони спряяють створенню соціальних зв'язків, підтримують різноманіття діяльності, сприяють озелененню міст та покращують психологічний клімат. Успішно спроєктовані громадські простори можуть стимулювати економічну активність та туризм.

Громадські простори є важливим елементом міського середовища, який сприяє соціальній взаємодії, культурному розвитку та формуванню комфортного простору для мешканців міст. В Україні ця сфера стрімко розвивається, враховуючи урбанізацію, потреби суспільства у відкритих і функціональних просторах, а також вплив сучасних європейських тенденцій.

Сучасний стан громадських просторів в Україні значно варіюється залежно від міста чи регіону. У великих містах, таких як Київ, Львів, Одеса та Харків, активно впроваджуються інноваційні проєкти. Натомість у менших містах і сільській місцевості проблема доступу до якісних громадських просторів залишається актуальною.

Інноваційні підходи у створенні громадських просторів передбачають впровадження «розумних» технологій, таких як інтерактивні освітлення, Wi-Fi-мережі, енергозберігаючі рішення. Це дозволить зробити простори більш привабливими та функціональними.

Розвиток інклюзивних громадських просторів – один із пріоритетів. Це передбачає створення зон, доступних для всіх категорій населення, включаючи людей з обмеженими можливостями, батьків із дітьми, літніх людей.

Урбаністичні простори повинні сприяти озелененню міст. Створення парків, скверів, зелених дахів і вертикального озеленення може допомогти покращити екологічний стан міст і зробити їх більш комфортними для життя.

3.1 Шляхи вдосконалення проєктування громадських просторів

Багато міських бульварів не відповідають своєму первинному призначенню як зон для відпочинку та рекреації. Хоча більшість із них розташовані у житлових районах, їх використання обмежується переважно функціями транспортних магістралей, що знижує їхню привабливість для мешканців та зменшує потенціал як місць для прогулянок, зустрічей чи активного відпочинку.

Для покращення ситуації необхідно проводити комплексну реконструкцію таких зон, яка включає облаштування пішохідних доріжок, створення зелених насаджень, зони для відпочинку, велосипедних доріжок і зменшення транспортного навантаження. Це сприятиме підвищенню їхньої функціональності та поверненню бульварам їхньої рекреаційної цінності.

Рекомендації з облаштування міських бульварів:

– облаштування центральної алеї допоможе створити привабливу зону для місцевих жителів, яка слугуватиме місцем для відпочинку, прогулянок та занять спортом;

– організація пішохідних переходів до алеї бульвару та між її частинами забезпечить комфортний і безпечний доступ для пішоходів;

– створення паркувальних зон уздовж тротуарів для місцевих мешканців допоможе звузити проїжджу частину, зменшити транспортний потік і полегшити доступ до рекреаційних зон;

– прокладення підвищеної велодоріжки вздовж центральної частини бульвару розширить зону для активного відпочинку та рекреації.

Якщо вздовж бульвару наявна дорога-дублер:

– рекомендується облаштування підвищених пішохідних переходів і вирівнювання покриття дублера з тротуаром, а також створення виступів тротуару для скорочення відстані до центральної алеї;

– слід застосувати заходи для зниження швидкості руху на дорогах-дублерах, наприклад, установлення «лежачих поліцейських» або обмежень швидкості;

Існуючий стан

Стан після реконструкції

Рисунок 3.1 – Приклад облаштування міських бульварів

– особливу увагу необхідно приділити перехрестям із поперечним транспортним потоком. У разі виїзду з дублера бажано встановити знак «Стоп», а при високій інтенсивності руху розглянути можливість встановлення світлофорів;

– потенційні конфліктні зони повинні бути чітко позначені і добре помітні для водіїв як дублера, так і основного потоку.

Ці заходи спрямовані на створення безпечного, комфортного та функціонального простору для всіх учасників міського середовища.

Міська площа – це відкритий простір, оточений забудовою або природними елементами. Вона є середовищем для людей і ключовою точкою міського ландшафту. Площі можуть виконувати транзитну функцію або слугувати місцем зустрічей і спілкування мешканців. Їхній вигляд і форма залежать від розташування, функціонального призначення, історичного розвитку та значення у структурі міста.

Активність площі значною мірою залежить від її тісного зв’язку з прилеглою забудовою та наявності поруч рекреаційних об’єктів, таких як парки, сквери чи водойми. Для комфортного перебування людей важливими факторами є сприятливий мікроклімат, безпечне середовище та різноманітні можливості для відпочинку.

Площа повинна бути пропорційною до масштабу людини, а невеликі елементи простору – гармонійно вписуватися в архітектуру навколишньої забудови.

Простір площі має бути багатофункціональним, надавати широкий вибір активностей для людей різного віку та фізичних можливостей, включаючи потреби маломобільних груп населення. Це дозволить забезпечити її доступність, зручність і привабливість для всіх.

Рекомендації щодо доступності. Організація зручного доступу до зупинок громадського транспорту. Зупинки мають бути розташовані в межах пішохідної доступності від будь-якої точки площі. При цьому необхідно враховувати містобудівні та природні особливості: рельєф місцевості,

розташування прилеглої забудови та наявність комфортних пішохідних маршрутів.

Софіївська площа, рис. 3.2 потребує збільшення зелений зон, створення додаткових місць для відпочинку, розширення можливостей для активного проведення часу, а також введення обмежень на в`їзд транспорту, щоб забезпечити комфортну та безпечну атмосферу для пішоходів і туристів. Зелена зона має сприяти покращенню екології та естетичного вигляду площі, а нові зони для відпочинку повинні бути різноманітними та зручними для всіх відвідувачів. Обмеження транспорту допоможе знизити рівень шуму та забруднення, зробивши площу більш сприятливою для людей.

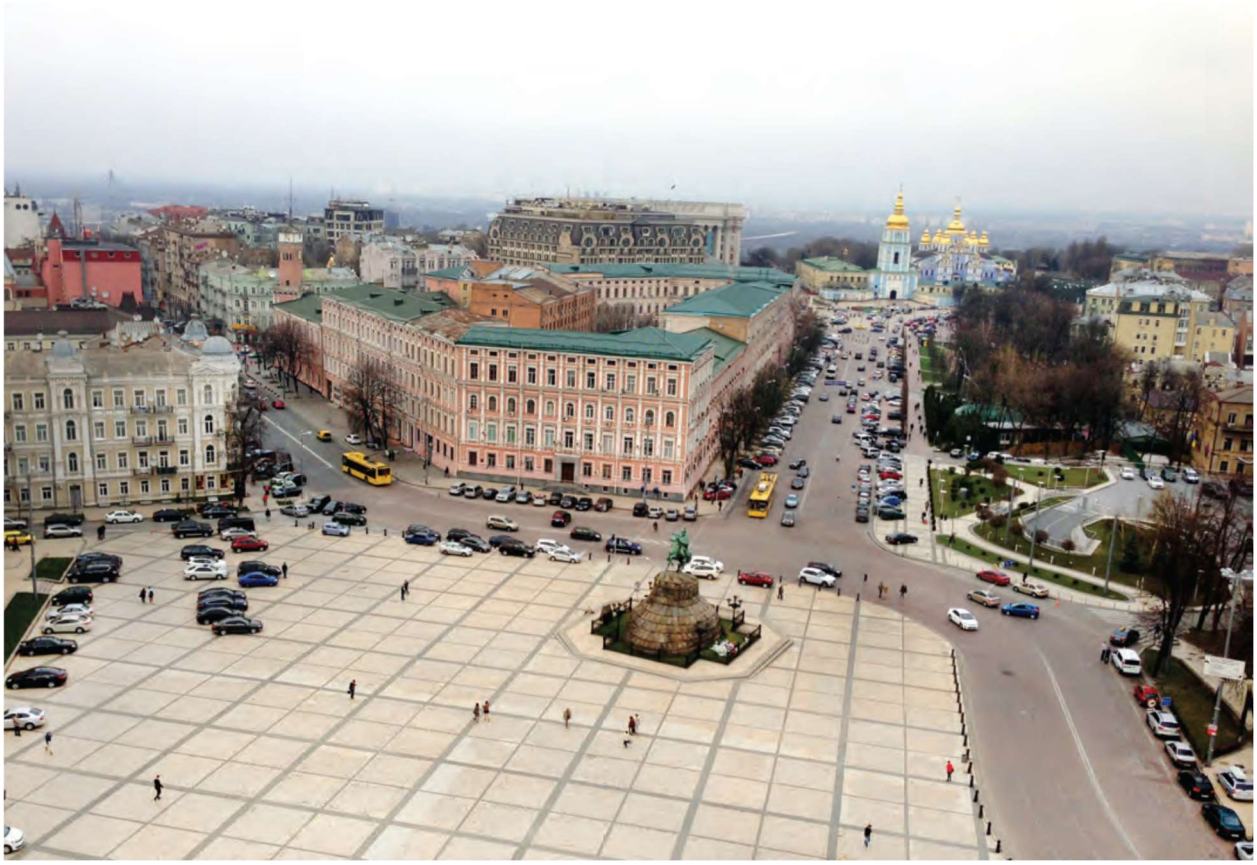

Рисунок 3.2 – Софіївська площа, м.Київ

Контрактова площа у м.Києв є однією з центральних локацій Києва, яка має значну історичну та культурну цінність. Наразі площа є важливим транспортним вузлом, що з’єднує різні частини міста. Однак, площа

потребує оновлення і модернізації, оскільки існуюча інфраструктура не завжди відповідає сучасним вимогам зручності та комфорту для пішоходів і мешканців, рис. 3.3.

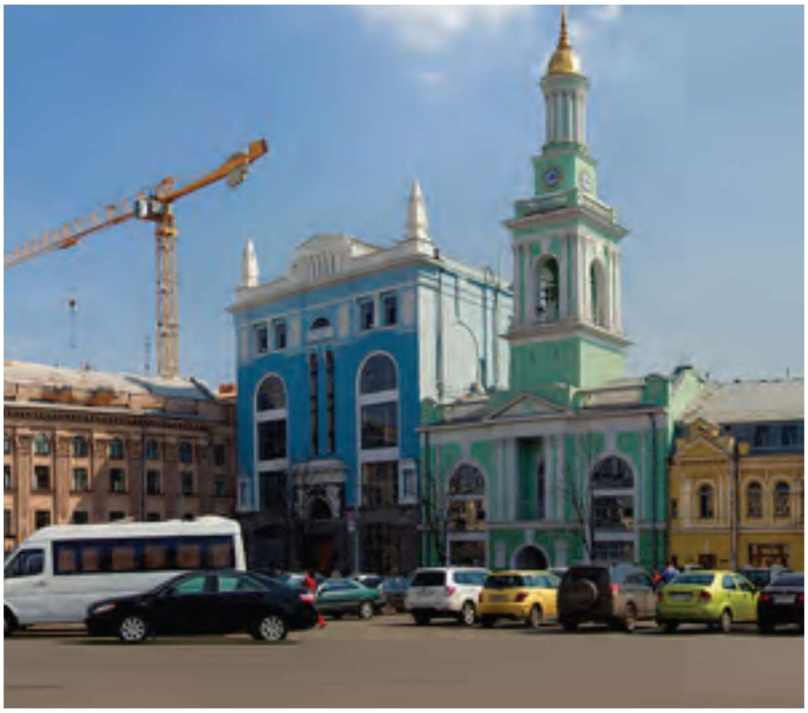

Рисунок 3.3 – Контрактова площа м.Київ, існуючий стан

Рисунок 3.4 – Контрактова площа м.Київ – концепція громадського простору

Забезпечення доступності для всіх категорій населення. Усі об’єкти на площі повинні бути зручними для використання людьми з різними можливостями, включаючи маломобільні групи.

Обмеження доступу транспорту. Заборонити в’їзд будь-яких транспортних засобів на площу, окрім спеціалізованого транспорту (для прибирання, обслуговування або екстрених служб), шляхом встановлення обмежувальних стовпчиків та відповідних дорожніх знаків.

Заборона паркування на тротуарах. Не дозволяти паркування автомобілів на пішохідних зонах площі, щоб уникнути їхнього захаращення та створення незручностей для пішоходів.

Виділення велодоріжок. У разі прокладання велодоріжок через площу, слід забезпечити їх чітке візуальне маркування для зручності та безпеки велосипедистів і пішоходів.

Розміщення велопарковок. Забезпечити достатню кількість зручних велопарковок, які мають бути розташовані в зоні видимості велосипедистів та зручно доступні.

Стоянка для таксі. Організувати зону для стоянки таксі поблизу площі.

Формування простору. Створювати елементи площі, які будуть пропорційними до масштабу людини, що сприятиме її комфортному сприйняттю.

Організація пішохідних потоків. Визначити основні маршрути пішоходів і облаштувати відповідні проходи з достатньою шириною для зручного руху. У незадіяних ділянках площі доцільно створювати рекреаційні зони для короткочасного відпочинку.

Зелені насадження для зонування. Виділити місця для дерев, кущів, газонів і квітників, які виконуватимуть функції зонування, створення приватного середовища, а також захисту від сонця і дощу.

Бар’єри між площею та дорогою. Використовувати зелені насадження (дерева, кущі) для відділення площі від проїжджої частини, що забезпечить комфорт і безпеку пішоходів та зменшить шумове навантаження.

Доброзичливе середовище. Сприяти відкритості площі за рахунок фасадів будинків із великою кількістю скляних вітрин, магазинів, кафе та дверей, які ведуть до публічних просторів. Це зробить площу не лише транзитною зоною, а й місцем, привабливим для проведення дозвілля.

Зелені насадження. Вибирати кількість та розміщення рослин відповідно до розмірів площі, створюючи сприятливий мікроклімат. Використовувати види рослин, які не викликають алергічних реакцій у мешканців.

Регулярно проводити санітарну обрізку зелених насаджень для підтримки їх у гарному стані. Уникати перетворення рослин на хащі, які можуть створювати небезпеку або виглядати неестетично.

Мощення та облаштування доріжок. Покриття площі. Поверхня площі має бути виконана в одному рівні з проїжджою частиною, а бордюри повинні бути занижені до рівня тротуару для зручності пересування.

Вибір матеріалів. Для мощення площі слід використовувати неслизькі та рівні матеріали, щоб уникнути травмування. Для орієнтації людей з порушенням зору необхідно встановлювати тактильні покажчики. Вони можуть бути виконані у вигляді смуг із різних матеріалів з характерним кольором і текстурою, що дає змогу розпізнавати покриття на дотик ногами, тростиною або залишковим зором.

Дренажна система. Забезпечити відведення стічних вод із тротуарів за допомогою зливових жолобів і стоків. Покриття пішохідних зон повинно мати нахил, що сприятиме стоку води до приймачів або газонів, запобігаючи її скупченню. По краю газонів встановлювати бордюрний камінь або облаштовувати водонепроникне покриття, щоб уникнути потрапляння ґрунту на пішохідні доріжки.

Вуличне обладнання необхідно:

– забезпечити умови для різноманітної активності всіх категорій населення, включаючи виділення та організацію зон для проведення ярмарків, фестивалів, виставок тощо. Зручним варіантом є встановлення

лавок, альтанок та інших малих архітектурних форм для тимчасового відпочинку;

– передбачити можливість для розміщення стаціонарних вуличних кафе чи кіосків з їжею згідно з певними вимогами;

– лавки для відпочинку повинні бути зручними та ергономічними, підходити для всіх категорій людей, з спинками і поручнями. Їхній дизайн має гармоніювати з навколишнім середовищем, а їхня кількість повинна задовольняти потреби різних компаній – від окремої особи до великої групи;

– при розташуванні лавок рекомендується ставити їх спиною до стіни чи іншої огорожі (наприклад, кущів або дерев), щоб забезпечити огляд привабливих пейзажів та можливість спостерігати за подіями на площі;

– встановити інформаційні табло та навігаційні стовпчики для покращення орієнтації на площах;

– організувати безкоштовний доступ до Інтернету: площа має бути зоною WI-FI.

Рекомендується встановити розетки в лавках та спеціальних стовпчиках, з урахуванням зручності доступу для людей, які користуються інвалідними візками;

– можливо організувати бювети або вуличні питні фонтанчики з чистою водою;

– для підтримання чистоти на площі необхідно забезпечити достатню кількість урн та сміттєвих баків, які повинні бути зручними для доступу, естетичними на вигляд та відповідати вимогам сортування сміття з різнокольоровими позначеннями для різних типів відходів;

– передбачити достатню кількість туалетів, обладнаних з урахуванням потреб людей з інвалідністю та відповідно до санітарних стандартів. Для полегшення орієнтації на місцезнаходження туалетів слід встановити вказівники;

– комунальні служби повинні забезпечити належний догляд за чистотою та порядком на площі, а також оперативно здійснювати ремонт вуличного обладнання.

Види активностей, передбачені в рекреаційних зонах площі, мають відповідати потребам різних груп населення, при цьому їх проведення не повинно заважати мешканцям прилеглих будинків.

Можна виділити спеціальне місце для встановлення інтерактивного майданчика для дітей або спортивних занять, яке буде адаптуватися під різні події, такі як святкові заходи, а взимку перетворюватися на ковзанку або новорічне містечко.

Необхідно організувати зони для проведення вуличних ярмарків, фестивалів, виставок, а також для спеціальних заходів, таких як майстер-класи або флешмоби. Якщо площа дозволяє, варто передбачити місце для встановлення сцени для проведення концертів та театральних вистав. Софіївська площа – вдале місце для проведення новорічного ярмарку наведена на рис. 3.5.

Рисунок 3.5 – Софіївська площа у м.Київ

Має бути врахована можливість трансформації простору площі залежно від пори року, з можливістю адаптації для культурних подій та інших заходів.

Освітлення. Необхідно забезпечити рівномірне та достатнє освітлення площі в темний час доби, використовуючи спеціалізоване обладнання, таке як вуличні ліхтарі, бра для підсвічування фасадів та тротуарів тощо. Освітлювальне обладнання повинно бути естетично привабливим і відповідати стилістичному оформленню навколишнього середовища, рис. 3.6

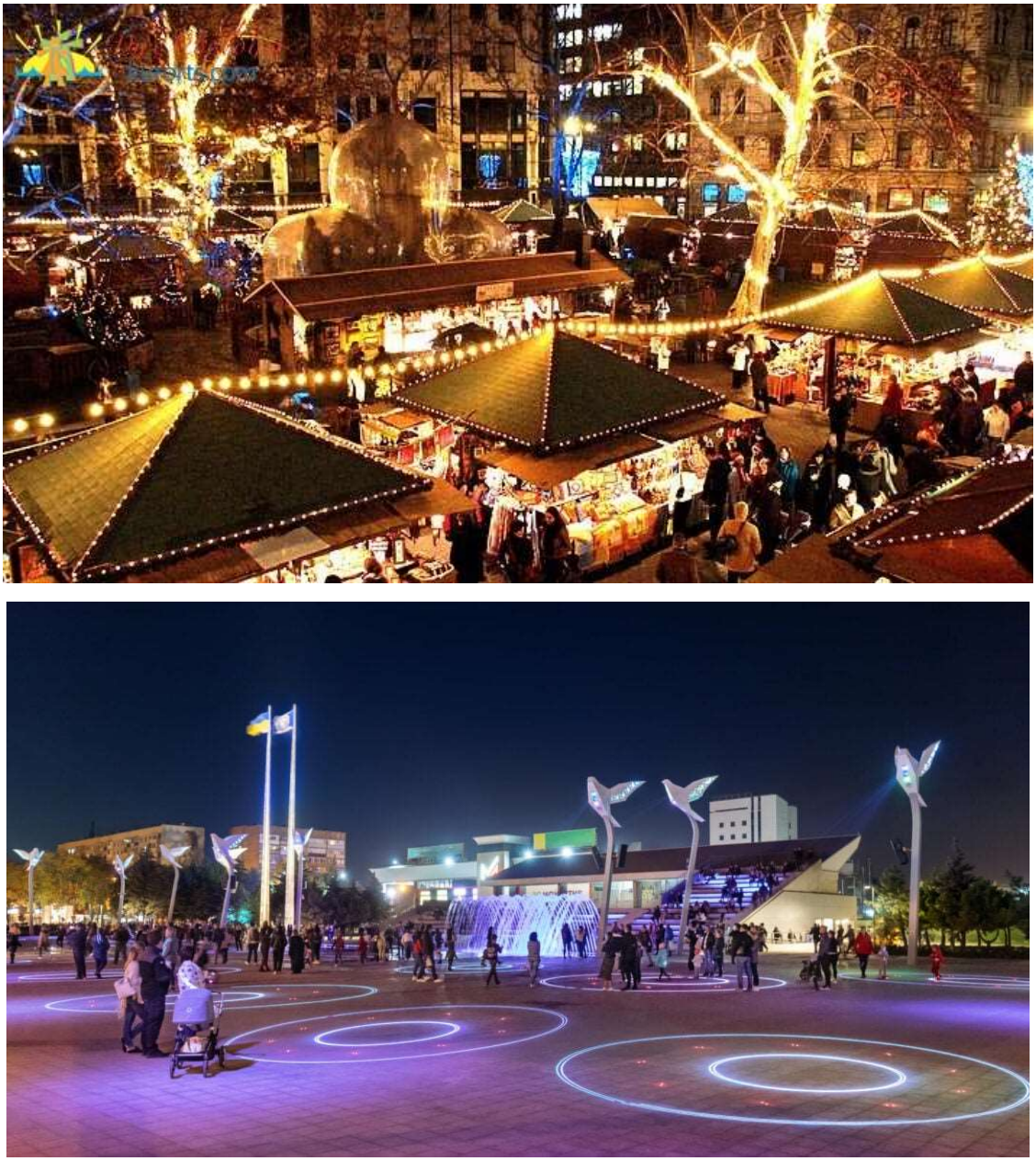

Рисунок 3.6 – Освітлення площ

3.2 Перспективи розвитку громадських просторів в Україні

Перспективи розвитку громадських просторів в Україні є багатообіцяючими, але для їх реалізації необхідно активно залучати фінансові та людські ресурси, забезпечувати координацію між різними рівнями влади, а також враховувати інтереси та потреби місцевих жителів. Розвиток комфортних, доступних і безпечних громадських просторів сприятиме покращенню якості життя міських мешканців, розвитку туризму та соціальної інтеграції. Сучасні технології, інклюзивність та увага до екології стануть основними чинниками успішного розвитку громадських просторів в Україні в найближчі десятиліття.

Пішохідні зони, де дозволено рух і паркування автомобілів, мають пріоритет для пішоходів. Велосипедний рух може бути дозволений за умови дотримання правил безпеки. Основні заходи, які слід впроваджувати на таких вулицях, повинні бути спрямовані на:

– підвищення рівня безпеки;

– поліпшення міського середовища;

– зниження автомобільного трафік.

Рекомендації:

– обмеження автомобільного руху шляхом скорочення наскрізного проїзду, за винятком випадків, коли це необхідно. Замість цього можна створити альтернативний доступ на вулицю.

– суворе дотримання правил паркування, особливо в години пік.

– виділення зон для завантаження та розвантаження транспорту за допомогою текстурного покриття, знаків або розмітки. Це дозволить знизити ймовірність виникнення конфліктних ситуацій.

– вулиця може бути відкритою лише для руху спецтранспорту та автомобілів, які здійснюють доставку товарів, що створить умови для використання вулиці для інших громадських потреб, таких як організація зон

з вуличним обладнанням – місцями для сидіння, переносним озелененням тощо;

– у деяких випадках можна передбачити доставку вантажів за допомогою візків, якщо забезпечити зручний шлях від зон розвантаження до магазинів;

– вжити заходів, які ускладнять прямий рух автомобілів – висадка дерев, організація паркування в шаховому порядку, що допоможе зменшити швидкість транспорту через психологічний ефект.

– заборона доступу автотранспорту в певні години, особливо на вулицях з підвищеною активністю у вихідні дні;

– вжити заходів для зниження швидкості автомобілів;

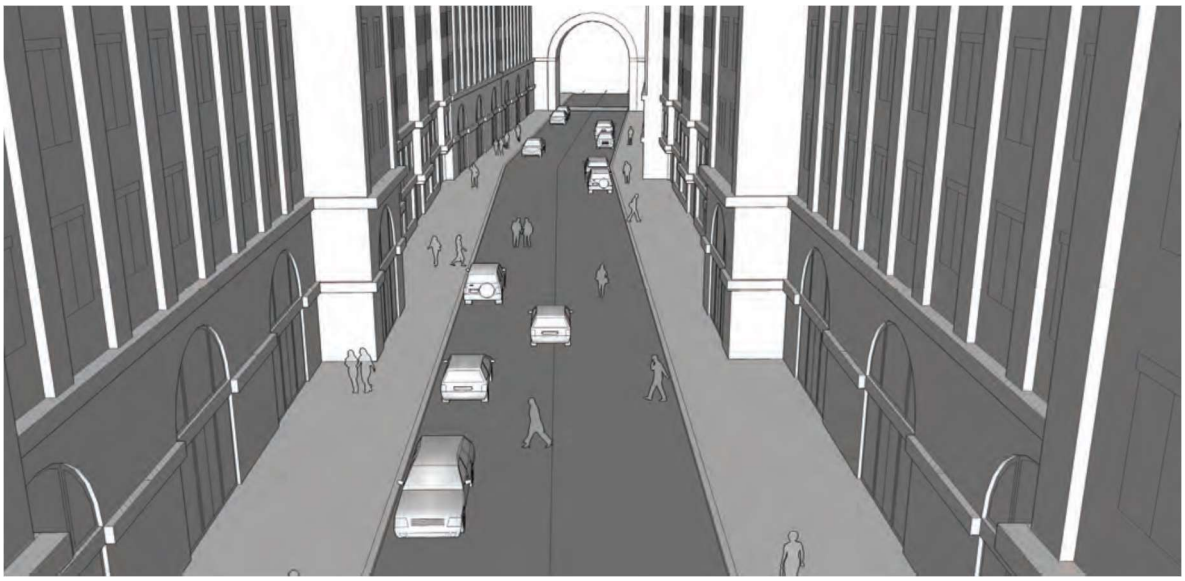
– зонування вуличного простору та візуальне відокремлення проїжджої частини від пішохідної зони за допомогою вуличного обладнання;

– підкреслення пріоритетності руху пішоходів за допомогою текстурного покриття, яке буде на рівні з тротуаром.

Існуючий стан пішохідно-транспортної вулиці та стан після реконструкції приведений на рис. 3.7.

Пішохідна вулиця – це частина міського простору, де заборонений в'їзд або транзитний рух автомобілів, і яка має розвинену інфраструктуру для пішоходів: лавки, якісне покриття, озеленення, захист від шуму тощо. На сьогодні в Києві немає пішохідних вулиць, однак в рамках реконструкції Контрактової площі планується зробити пішохідною частину вулиці Сагайдачного. Водночас, перетворення центральних вулиць на пішохідні є поширеною практикою у європейських містах. Основні функції пішохідних вулиць – це туристична та суспільно-торгівельна. Вулиця, що закрита для транспорту та обладнана пішохідною інфраструктурою, є комфортним громадським простором, де люди проводять багато часу. Тривалість перебування туристів на такій локації є важливим показником її туристичної привабливості. З іншого боку, велика пропускна здатність пішохідної вулиці робить її ідеальним місцем для розташування на перших поверхах будівель і на відкритих майданчиках різноманітних магазинів, лавок, кафе та інших

торгових точок. За світовою практикою, пішохідні вулиці можуть стати важливим чинником розвитку малого та середнього бізнесу.

Існуючий стан

Після реконструкції

Рисунок 3.7 – Громадський простір – пішохідно-транспортної вулиці

Крім того, пішохідні вулиці є ефективним способом гуманізації міського простору, оскільки благоустрій орієнтований на людину, зберігається

історична забудова, а також створюються сприятливі умови для розвитку соціальних практик – спілкування, взаємної поваги, спільних активностей тощо.

Однак важливо зазначити, що ці рекомендації не є універсальними для всіх ситуацій, що виникають на вулицях міста. Будь-які зміни повинні впроваджуватися лише після детального аналізу та моделювання дорожньої ситуації фахівцями.

Пішохідно-транспортна вулиця Воздвиженка, Київ, рис. 3.8. Це одна з вулиць столиці, яка поєднує пішохідну та транспортну інфраструктуру, забезпечуючи комфорт для пішоходів і водночас не обмежуючи рух транспорту. На цій вулиці реалізовано багато елементів благоустрою, таких як зручні тротуари, велодоріжки, сучасне освітлення, зони для відпочинку та кафе, що сприяють комфортному перебуванню як місцевих жителів, так і туристів. Такі вулиці допомагають створити живу міську атмосферу, стимулюють розвиток малого бізнесу, а також роблять простір привабливим для відвідувачів завдяки своїй доступності та зручності.

Цей тип вулиць є хорошим прикладом інтеграції різних видів транспорту і потреб громади в один функціональний простір. Важливо відзначити, що для успішного функціонування пішохідно-транспортних вулиць необхідно ретельно продумувати баланс між рухом транспорту та комфортом пішоходів, забезпечувати безпеку і зручність для всіх категорій користувачів.

Рисунок 3.8 – Пішохідно-транспортна вулиця, Воздвиженка, Київ

Озеленення громадських просторів – це важливий елемент міського ландшафту, який сприяє покращенню якості життя мешканців та відвідувачів. Воно включає в себе висадку дерев, чагарників, квітників, газонів та створення зелених зон в межах міських територій. Озеленення відіграє важливу роль у збереженні екологічного балансу, знижує рівень забруднення повітря, а також має естетичне та соціальне значення.

Розміщення зелених насаджень на вулицях має численні переваги, зокрема найбільшу користь приносять рослини більших розмірів, зокрема дерева. Деревні насадження за висотою поділяються на малі до 10 м, середні (10-15 м) та великі (понад 15 м). У міському середовищі особливу увагу слід приділяти висадці великих дерев.

Зелені насадження виконують кілька важливих функцій: вони поглинають двоокис вуглецю та пил із повітря; зменшують ефект «теплового купола» над містом і сприяють зниженню витрат енергії, пов’язаних з температурними коливаннями; покращують ефективність роботи зливової каналізації; знижують рівень вуличного шуму, що позитивно впливає на здоров’я та психологічний стан мешканців міста; створюють природне середовище для тварин і птахів; візуально звужують вулицю, що змушує водіїв знижувати швидкість, тим самим покращуючи безпеку дорожнього руху; покращують естетичний вигляд вулиці, що може залучити більше клієнтів для місцевих бізнесів; підвищують вартість нерухомості на прилеглих ділянках.

Рекомендується висаджувати рослини в усіх місцях, де це дозволяють умови і є можливість забезпечити належний догляд.

У районах з великими замощеними площами, високою щільністю забудови та підземними комунікаціями варто використовувати мобільні та компактні методи озеленення.

При виборі видів рослин необхідно враховувати кліматичні та мікрокліматичні умови території. Також, при формуванні ландшафтних композицій слід враховувати існуючі техногенні та антропогенні впливи на

територію, зокрема шляхом мінімізації цього впливу через рекреаційні властивості рослин.

Знесення та пересадка дерев, чагарників, газонів і квітників можуть здійснюватися тільки за наявності спеціального дозволу (ордера) та акта обстеження зелених насаджень (дерев, чагарників, газонів).

Дерева або чагарники, які зносяться під час реконструкції чи будівництва нових об'єктів, повинні бути компенсовані (компенсаційне озеленення).

Місто повинно мати встановлений стандарт озеленення (посібник), а заміна чи посадка нових дерев має відбуватися відповідно до проекту довгострокового плану озеленення міста.

Вимоги до розміщення елементів озеленення: Дерева та інші рослини не повинні перекривати видимість на перехрестях для водіїв, велосипедистів та пішоходів.

На всіх перехрестях дерева та інші рослини, які можуть досягати висоти понад 60 см, повинні бути розташовані не ближче ніж 10 м від краю проїжджої частини на перпендикулярних вулицях, щоб не заважати видимості світлофорів, дорожніх знаків та сигналів учасників руху. На розділювальній смузі дерева потрібно розміщувати не ближче ніж 10 м від перехрестя.

Розташування дерев та інших рослин на вулицях безпосередньо впливає на безпеку та витрати на їх обслуговування. Рослини, висаджені на вулицях, не повинні розростатися на тротуар чи проїжджу частину за межами посадкової ями, за винятком крони дерев. Гілки зелених насаджень, що ростуть над пішохідною зоною, повинні бути на висоті не менше 2,5 м.

При проєктуванні зон для розміщення зелених насаджень потрібно враховувати достатній простір навколо рослин для їх обслуговування наприклад, для стежок у зонах висадки дерев. Також слід урахувати частоту обслуговування рослин і відповідні навички, необхідні для виконання робіт.

При розміщенні посадкових ям на тротуарах необхідно залишити вільний прохід шириною не менше 2,5 м для ділянок з високою інтенсивністю

пішохідного руху і не менше 1,5 м для ділянок з низькою інтенсивністю руху. Посадкова яма не повинна займати більше 50% загальної ширини тротуару. Де це можливо, слід використовувати комбіновані посадкові ями замість окремих, щоб збільшити простір для коренів і обсяг води, що утримується під час дощу.

Важливо висаджувати різні види дерев у межах одного кварталу, щоб уникнути поширення хвороб серед рослин. Перевагу варто надавати видам з найбільшою кроною, яку дозволяють умови розміщення.

Мінімальна відстань між стовбурами дерев має складати 7 м, і в залежності від виду дерева та місцевих умов ця відстань може змінюватися.

Відстань між стовбурами дерев може досягати 12 м, якщо сусідні дерева мають великі крони. Менша відстань між стовбурами можлива, якщо дерева висаджуються в об'єднані посадкові ями або якщо використовуються види з малими кронами. Площа відкритого ґрунту навколо рослини повинна бути максимальною, щоб корені отримували більше води та повітря. У випадку інтенсивного пішохідного руху для захисту посадкової ями потрібно використовувати спеціальні водо- і повітропроникні матеріали.

Рекомендується використовувати низькі вертикальні огорожі висотою не менше 0,9 м і діаметром не менше 0,8 м, враховуючи вік, породу дерева та інші характеристики. Використання горизонтальних решіток, які укладаються на рівні з тротуаром, та вертикальних решіток, що огортають стовбур дерева, є небажаним. Також забороняється висаджувати інші рослини в зоні кореневої грудки нового дерева або в межах 1 м від стовбура існуючого дерева.

Розмір посадкових ям може варіюватися в залежності від умов розміщення та має бути якомога більшим.

Для захисту окремих посадкових ям рекомендується використовувати низькі вертикальні огорожі висотою 45-60 см, які розташовуються по периметру ями на відстані 4-5 см від краю проїжджої частини. Біля краю

проїжджої частини можна встановлювати тристоронні огорожі, відкриті зі сторони дороги.

Поєднані посадкові ями забезпечують більше простору для коренів дерев, що сприяє їх кращому здоров'ю та підвищеній стійкості. Завдяки більшій кількості ґрунту такі ями утримують більше дощової води.

Де це можливо, рів поєднаних посадкових ям слід залишити незамощеним, що покращить стан коренів рослин. В місцях, де необхідно забезпечити доступ пішоходів до краю проїжджої частини та на ділянках з вузьким тротуаром, між деревами можна використовувати спеціальне мощення, яке дозволяє воді проникати в ґрунт.

Поєднані посадкові ями для дерев – це кілька ям, з'єднаних між собою каналом, що дозволяє збільшити простір для кореневої системи та об'єм збереженої дощової води, рис. 3.9.

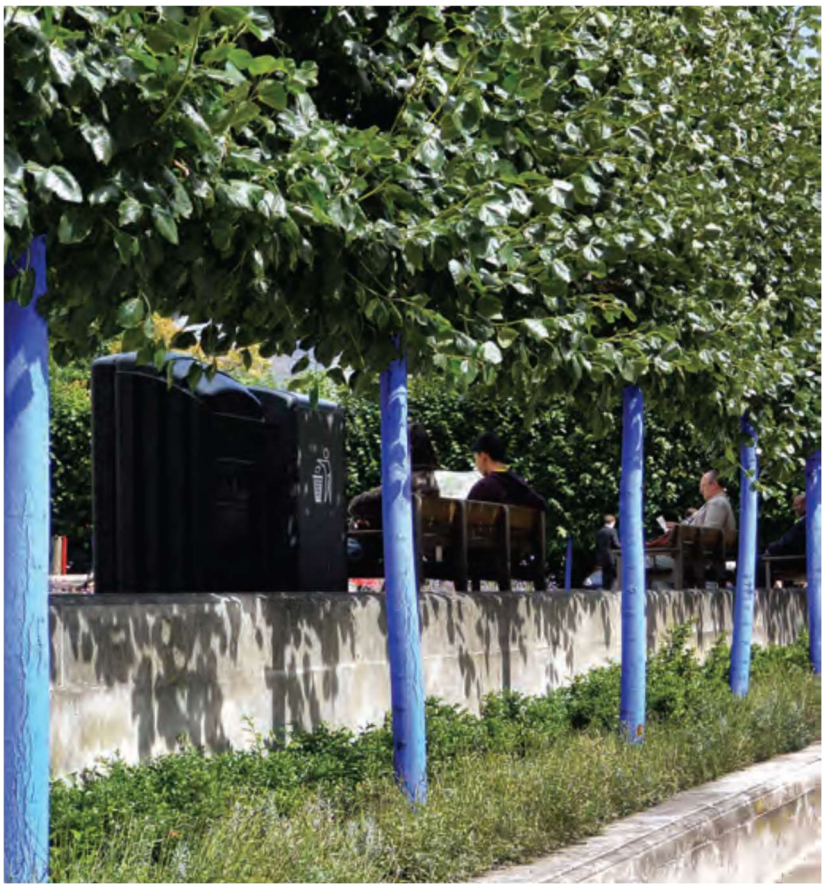

Рисунок 3.9 – Поєднані посадкові ями для дерев

ВИСНОВКИ

Громадські простори є ключовими елементами міського середовища, що сприяють формуванню комфортного, функціонального та соціально активного міста. Вони забезпечують місця для відпочинку, спілкування, дозвілля та культурного розвитку мешканців, водночас покращуючи естетичну та екологічну якість міського простору.

Успішні громадські простори повинні враховувати потреби та запити місцевих жителів. Проведення соціальних досліджень та громадських консультацій дозволяє інтегрувати думки громади у процес проєктування, що забезпечує більшу актуальність і прийнятність запропонованих рішень.

Проєктування громадських просторів має передбачати інклюзивність, забезпечувати доступ для людей з обмеженими можливостями, літніх осіб, дітей та інших груп населення. Ергономічні рішення та безбар'єрне середовище сприяють формуванню рівноправного доступу до міського простору.

Сучасне проєктування має орієнтуватися на екологічну стійкість. Використання природних матеріалів, інтеграція зелених зон, застосування енергоефективних технологій сприяє збереженню навколишнього середовища та створенню комфортного клімату для мешканців.

Громадські простори повинні бути не лише естетично привабливими, а й функціонально продуманими. Багатофункціональні зони, які можуть одночасно використовуватися для різних активностей збільшують ефективність використання території.

Проєктування громадських просторів в Україні має враховувати культурні особливості, історичну спадщину та локальний контекст.

Удосконалення принципів проєктування громадських просторів сприятиме підвищенню якості життя мешканців українських міст та формуванню їх стійкого розвитку у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Визначні сади і парки України та їх охорона / Липа О. Л. Київ: Вид-во Київського університету, 1960. 175 с.

2. Заповідне паркознавство: Навчальний посібник / С.Ю. Попович, О.М. Корінько, Ю.О. Клименко. Тернопіль: Богдан, 2011. 320 с. ISBN 978-966-10-1402-1

3. Паркознавство: навч. посіб. / С.І. Кузнецов, О.М. Багацька; Каб. Мін. України, НУБІП Київ: ЦП «Компринт», 2011. 156 с. ISBN 978-966-306-160-2

4. ДБН Б.2.2-5:2011 Благоустрій територій. Київ : Мінрегіонбуд України, 2012. 61 с. URL: https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/01/DBN-B225-2011.pdf

5. ДБН Б.2.2-12:2018. Планування і забудова територій. Київ : Мінрегіонбуд України, 2018. 179 с. URL: https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2018/08/DBN-B22-12-2018.pdf

6. Просібник з вуличного дизайна м.Києва

7. ДСТУ-Н Б В.2.2-31:2011 Настанова з облаштування будинків і споруд цивільного призначення елементами доступності для осіб з вадами зору та слуху. Проєкт. Київ : Мінрегіонбуд України, 2011. 17 с. URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/5-1-0-1015

8. ДБН Б.1-1-22:2017. Склад та зміст плану зонування території. Київ: Мінрегіонбуд України, 2018. 22 с. URL: https://architect-zt.gov.ua/files/pdfs/DBN_B.1.1-22-2017.pdf

9. ДБН В.2.3-5:2018 Вулиці та дороги населених пунктів. Київ: Мінрегіонбуд України, 2018. 55 с. URL: https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2018/08/DBN-V23-5-2018.pdf

10. ДБН В.1.1-25-2009 Інженерний захист територій та споруд від підтоплення та затоплення. Київ: Мінрегіонбуд України, 2010. 52 с. URL:

https://document.vobu.ua/wp-content/uploads/DBN/35.1.-DBN-V.1.1-25-2009.-Zahist-vid-nebezpechnih-geologich.pdf

11. ДБН В.2.3-4:2015. Автомобільні дороги. Ч. І. Проектування, Ч. ІІ. Будівництво. Київ : Мінрегіон України, 2015. 104 с. URL: https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2022/08/DBN-V_2_3-4_2015.pdf

12. ДБН В.2.3-5:2018. Вулиці та дороги населених пунктів. Київ : Мінрегіонбуд України, 2018. 55с. URL: https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2018/08/DBN-V23-5-2018.pdf

13. ГБН В.2.3-37641918-549:2018. Автомобільні дороги. Майданчики для стоянки транспортних засобів і відпочинку учасників дорожнього руху. Загальні вимоги проектування. Київ : Міністерство інфраструктури України, 2018. 17 с.URL:https://mtu.gov.ua/files/Dok_NORMATUVKA/%D0%93%D0%91%D0%9D_549.pdf

14. ДСТУ 3008-2018 Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. [Чинний від 2017-07-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «Укр НДНЦ», 2016. 31с. (Інформація та документація).

15. ДБН В.2.5-75:2013 Каналізація зовнішні мережі та споруди. Київ: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2014. 196 с. URL : http://surl.li/drvmze

16. ДБН Б.1.1-15:2012 Склад та зміст генерального плану населеного пункту. URL: https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/08/DBN-B.1.1-15-2012.-Sklad-ta-zmistgeneralnogo-pla.pdf

17. Посібник з вуличного дизайну м. Києва. URL : https://old.kyivcity.gov.ua/done_img/f/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D0%B2%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D1%83%20%D0%BC.%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2%D0%B0.pdf

18. Ландшафтна архітектура та урбаністика: перспективи розвитку. / І. Б. Сидоренко // видавництво "Архітектура", 2018.

19. Закон України «Про архітектурну діяльність» URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/687-14

20. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3038-17

21. Закон України від 06.09.2005 № 2807-IV Про благоустрій населених пунктів. URL: https://urst.com.ua/act/pro_blahoustrii_naselenykh_punktiv

22. Закон «Про внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» №6403. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61676

23. Urban Design and Sustainability: A Guide to the Theory and Practice of Urban Design S. Carmona, T. Heath, T. Oc, S. Tiesdell, Routledge, 2013.

24. Geoplastics: Transforming Urban Landscapes through Innovative Design "Landscape Architecture", том 12, випуск 3, 2022.

25. ДСТУ Б А.2.4-2:2009 Умовні графічні зображення та умовні познаки елементів генеральних планів та споруд транспорту. Система проектної документації для будівництва. Київ: Мінрегіонбуд України, 2009. 28 с. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=25078

26. ДСТУ Б А.2.4-29:2008. Система проектної документації для будівництва. Автомобільні дороги. Земляне полотно і дорожній одяг. Робочі креслення. Київ: Мінрегіонбуд України, 2009. 30 с. URL: https://www.ksv.biz.ua/GOST/DSTY_ALL/DSTY4/dsty_b_a.2.4-29-2008.pdf

27. ДСТУ 9243.7:2023 Система проєктної документації для будівництва. Правила виконання архітектурно-будівельних робочих креслень. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=103964

28. ДСТУ 9243.5:2023 Система проєктної документації для будівництва. Загальні положення. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=103962

29. Проектування міських територій: підручник: у 2 ч. / за ред. І. Е. Линник, О. В. Завального. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. Ч. ІІ. 544 с.